

POPOTNIK

Pedagoški in znanstven list

L. XXXII.

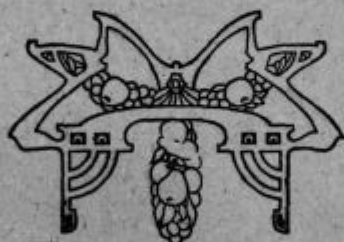
1911

Štev. 7. ::

Ureja

M. J. NERAT,

šolski ravnatelj v Mariboru.

Last in založba Zaveze avstrijskih jugoslo-
vanskih učiteljskih društev ::

:: Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani ::

V s e b i n a :

1. Pav. Flerè: Besedica o naših mladinskih knjižnicah in njih rabi.	193
2. I. B.: Telovadba v ljudski šoli	199
3. Z. Črnovrški: Vplivi roditeljskih sestankov na podlagi lastnih izkušenj	203
4. Dr. Ivan Lah: Dositej Obradovič. (Dalje.)	206
5. Ante Beg: Slovensko šolstvo na Koroškem v preteklem stoletju	213
6. Književno poročilo	217
7. Razgled.	
Časopisni vpogled	220
Pedagoški paberki	223
Razne vesti	223

DUNAJ III. Hauptstraße 95

Projekcijski aparati

solidno in stvarno izdelani za šole, društva in obitelji
Serije projekcijskih slik po cenah. :: Serije na posodo.

Fotografski aparati

Sušilne plošče lastnega izdelka.

Glavni seznam vseh fotografskih potrebščin na zahtevanje
brezplačno in brez poštnih stroškov! Istotako specialni
projekcijski katalog

Razpis daril za učitelje! K 3800. Zahtevajte prospekt!

Javůrekova
Lichtnekrův

Palestina s ptičje perspektive odobrena od ministrstva à 14 K;
napeta na palice 15 K.
Stroj za demonstracijo o stalnosti lege trdnih teles.
Brez konkurence! Franko z zavojem 11 K.

Pločevinaste škatlice za rudnine. 85×85 — 30 v.; 100×75 — 36 v.;
100×150 — 40 vln.

Pošilja F. B. Škorpil, strokovni učitelj in urednik v Pragi VII.

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in
stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrta leta
1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v
Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju
M. J. Neratu v Maribor, Meščanska cesta (Bürgerstraße) številka 6

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

Besedica o naših mladinskih knjižnicah in njih rabi.

Piše Pav. Flerè.

To, kar priobčujem tukaj, je bil referat za okrajno učiteljsko konferenco, ki se je vršila v Šmarju pri Jelšah dne 28. rožnika 1911. Vršiti pa moram na tem mestu še svojo dolžnost, da se zahvalim vsem p. n. tovarišem v tem šmarskem okraju, ki so bili tako prijazni, da so se zadovoljno odzvali mojemu vabilu na skupno delovanje ter mi omogočili vpogled na delo v knjižnicah tudi po drugih šolah s tem, da so mi odgovorili na stavljena vprašanja. Tako lahko imenujem to delce skupno delo vsega šmarskega učiteljstva.

Izdelku za okrajno učiteljsko konferenco je bil naslov „Šolarska knjižnica in nje praktična uporaba“. Meni pa je na srcu knjižnica naše slovenske šole, in zato je naravno, da sem govoril o naši mladinski literaturi v prvem delu, ko sem se oziral na knjižnico kot tako, v drugem delu pa sem se oziral na uporabo šolske knjižnice sploh.

Toliko v predgovor, ki se mi je zdel potreben, in zdaj k delu!

I.

Najprej si oglejmo, kaj naj bo v knjižnici! Ne mislim na tem mestu izrekati kritike raznim posameznim spisom, le tuptam bom omenil kakšno knjigo, ki je za eno ali drugo zlasti karakteristična. Določimo pa si že tudi tukaj nekaj smoter, čemu naj knjižnica služi. Knjižnični red ljudskošolskim knjižnicam izraža istega s temi besedami: „Šolska knjižnica ima namen, podajati šolski mladini sredstva, da s primernim berilom pospešuje svojo duševno in nravstveno omiko“. To je visoka zahteva, da bi moral dottičnik, ki uvrsti kako knjigo v šolarsko knjižnico, res desetkrat premisliti, ali jo bo dal noter ali ne. Vendar pa zahteva še ni popolna, kar omenim še na drugem mestu.

Kakšna pa naj bo knjiga, ki naj da duševne omike, npravstvene omike? Dr. Ewald Haufe zahteva „echte, wahre Dichtung“ — da

najde pot v dušo, mora priti iz duše; da jo more umeti otrok s svojo mehko, otroško dušo, ki je sprejemljiva tako zelo za vsake najmanjše vtiske, mora biti govorjena v jeziku, ki ga otrok razume; v jeziku, ki lahko povzroča take vtiske, ne da bi bil pri tem visok, ker postane potem nerazumljiv; ne vsiljiv s poukom, ki naj tvori vtiske, ker tako postane brutalen; skratka: jezik bodi otroški, nežen, rahel! Bodi rahlo šepetanje veterčka, ki boža nežne cvetne glavice po pomladni livadi.

Mladinskih spisov urednik A. Kržič precizira Fischerjeve zahteve od mladinske knjige takole¹: „Knjiga bodi, da: 1. vero pospešuje in zanjo ogreva; 2. srce blaži in boljša ter značaj utrjuje; 3. razodeva stud nad grehom, navdušuje pa za čednost in za to, kar je vzvišeno, lepo, plemenito in blago; 4. zbuja domoljubje in zlasti ljubezen do presvetlega vladarja; 5. kaže spoštovanje do staršev, do duhovske in svetne gosposke, do učiteljev in vzgojiteljev; 6. širi koristno znanje; 7. priganja k delavnosti in skromnosti; 8. mlado srce pošteno razvedruje in oveseljuje; 9. tudi v lepem jeziku bodi pisana ter 10. glede tiska in zunanje oblike brez hibe in nikar ne predraga“. Z enim stavkom: Imej vse moralne nahode, samo otroška ne bodi! — Res imamo dandanes največkrat knjige, ki odgovarjajo celo v enem delu vsem tem zahtevam in zaidejo s tem v tri glavne grehe mladinske knjige: 1. postajajo senzacijske zgodbe; 2. podajajo vsiljivo pouk ter 3. podajajo na debelo moralo.

Pa dajte tako knjigo v roke otroku, ki ima od narave tako razvito in mehkočutečo dušo, da mu je banalna vsaka vsiljivost, pa vam vrne knjigo nezadovoljen! Oton Zupančič pravi: „Otrok je najženjalnejši čitatelj“. — Res je; ker gre najgloblje v to, kar ga zanima; in tu je prvo vsebina, ne pa obravnava; slika sama, ne pa okvir. Nas frapira poleg snovi slog, ton in mnoge zunanosti; otroka ne: on se knjigi vdaja. Zato morajo obravnavati mladinski spisi snov, ki je sama dosti interesantna, da jo radi sprejemajo otroci!

Kakšna bodi ta snov, pa naj nam povedo otroci sami! V letu 1907. so se oglasili v Popotniku zagovorniki „osebne pole“²; najprej je govoril o nji Drag. Pribil; za njim je prišel A. Pesek ter pritegnil pojem „osebne pole“ k knjižnicam ter kazal neko zdravo smer za pregled knjig, ki jih je prečital otrok v šoloobiskujoči dobi. Tretji Fr. Fink pa je raztegnil to novo osebno polo še na širše ter so si zapisovali otroci v opombo: „Vsebina knjige mi je zelo ugajala“, „Vsebina knjige mi je ugajala“, „Vsebina knjige mi ni ugajala“ — pa se vprašuje, kaj doseže s tem ter pravi: „Opomba učencev da povod razgovoru“. Gospod pisatelj si ni bil svest popolnoma, kaj lahko doseže s tem, namreč: kritiko otrok, ki nam

¹ Uvod h „Katalogu mladinskih knjig“.

² Glej „Popotnika“ 1907. str. 225. in 257.!

je najgotovejši porok za to, kakšna naj bo knjiga, da bo ugajala mladini. In za to nam gre!

V „Popotniku“ 1907.¹ je ocenil dr. Fr. Ilešič XIII. zvezek Kosijeve „Zabavne knjižnice“. Kako jo je ocenjeval? Našel je v „zabitnem slovenskem selu“ deklico, ki je knjižico čitala in jo uživala. Pomenkovala sta se z deklico in glej — našlo se je čuvstvo z razumom. Dr. Ilešič pravi: „Tako sva o Kosijevi knjižici izpregovorila dva, jaz in deklica, jaz, ko sem jo premotril, deklica, ko jo je uživala“. Čujte; obema je bilo eno mesto kočljivo: treznomislemu psihologu dr. Ilešiču in deklici, ki gotovo ni premišljevala. Tudi to govori za mojo teorijo!

Malo vem, če čitam, da zahteva o snovi Wittiebitz, da mora biti: 1. tako, da leži sredi nazornega in znanega kroga otrok, torej določena za gotovo starostno stopnjo, pa vendar pripravna, da ta krog utrdi in razširi; — 2. da zbuja fantazijo, pa je ne razburja in vodi na napačna pota; — 3. npravno čista, se mora izogibati vsemu spodtakljivemu in ne-nravnemu; — 4. ne smejo imeti tudi spisi, ki temelje na konfesijonelnosti, nič razžaljivega za drugoverce, da ne dajejo hrane fanatizmu. Zato naj ne bodo konfesijonelni, ampak le religiozni; — 5. morajo biti psihološko resnični, etične vrednosti in polni ljubezni do domovine, pa prosti vsakega šovinizma; — 6. vredne, da se jih pozna, torej znatne.

Če torej čitamo takele točke (in mnogo sem jih že čital), vem zelo malo ali pa nič; ker vse to je splošno, otrok in njegova duša pa sta specifičen individij. Zato jim tudi ne bomo določali mi knjig za čitanje, ampak otroci sami, mi pa le za knjižnico, kolikor se moremo uglobiti v umevanje otrokovo.

Kar sem čital zahtev, kakšna bodi mladinska knjiga, mi je najbolj povolji ona srbskega kritika Jaša Prodanovića, ki pravi: „Jedina je pogodba, da u takom umetničkom proizvodu ne bude ničega nemoralnog; da predmet njegov bude od što veće važnosti“.

8. vprašanje med mojimi je bilo: katere vsebine otrokom najbolj ugajajo? in povprečen odgovor je bil: pravlјice in pripovedke v prozi. Torej bomo dali na prvo mesto pravlјice in pripovedke; tem bodo sledili spisi in povestice z življensko pa zgodovinsko snovjo in še tu prednačijo pripovedke o junakih ter mitološka vsebina; nato pridejo povesti. Napisal sem že tale stavek: „Gotovo imajo otroci pravlјiko dosti smisla za življenske slike, kakor odrasel človek; samo da morajo biti odmerjene njihovemu umstvenemu krogu. Prav take črtice iz življenja malih in pa pravlјice bi imenoval jaz kvintesenca mladinskega leposlovja in mislim, da po vsi pravici.“ O resničnosti tega stavka sem še tudi danes prepričan ter ga še vedno podpišem z obema rokama.

¹ Glej „Popotnika“ 1907. pod „Književno poročilo“ stran 285—286.

To bi bila vsebina, ki bi pospeševala duševno in нравstveno omiko. Dejal pa sem, da ta zahteva ni popolna. Namen ljudskošolske knjižnice bodi tudi pouk — ne vsiljiv; pač pa podan v tako prijetni obliki, da si zapomni čitatelj-otrok vsebino, pa je profitiral v znanju, v znanstvu. Erjavec je opisal „Domače in tuje živali“ v knjigah, ki jih je izdala D. S. M. in te knjige računim pri nas na višji stopnji med najbolj priljubljeno poučno čtivo. Seveda si otroci ne zapomnijo in ne vedo, da meri lastavica 18 cm vrabec 15 cm itd., pa mislim, da je biologija že tako prodrla tudi v naše šole, da tega ne zahtevamo niti v šolskem pouku več. Tako naj najdejo svoje mesto v šolarski knjižnici tudi poučne knjige, ki so pisane v prijetni, lahko umljivi in zabavni poljudni obliki.

Večina cenj. tovarišev mi je odgovorila, da se otroci za pesmi ne zanimajo ter jih ne jemljejo radi. Čudom sem se čudil, ko sem to čital, ker pri nas se mi dostikrat pripeti, da prosijo za pesmi. In ko jih vračajo, koliko jih znajo napamet, pa kako pravi ton polože v deklamacijo; Vseh seveda ne; poskusite enkrat in dajte otroku Zupančičeve „Pisanice“ pa pesmi A. M. Slomška. Veliko spoštovanje imam pred tem gospodom, pa za mladino ni znal pisati pesmi. Z Zupančičem pa letajo po gozdu, love žarke pa zlato ptičko, se smejejo, šalijo, sanjajo v deveto deželo — glejte, tu je otroška duša in tako zre otrok vedno rad. Posodil sem jim tudi Legende, ki jih je lani izdala D. S. M. pa jih kmalu niso hoteli jemati, ker „je ta rekel, da niso nič zabavne“. O otroci se pomenijo med sabo o vsem tem! Ne da ne marajo pesmi — meni se naši otroci le smilijo, da jih imajo tako malo.

O obliki sem že govoril; in če govorim o nji, se lahko kar dotaknem tega, kar mi je še na srcu. Umetniško obliko more dati le umetnik; in umetniško obliko za otroka le umetnik, ki je psiholog dovolj, da razume in pojmi otrokovo dušo. Zato zametujmo literaren šund, bodisi šund po vsebini, ali šund po obliki in zaraditega, ker se uči otrok tudi jezika iz knjige, tudi jezikovni šund. Na vprašanje, kaj naj čitamo, odgovarja Schopenhauer: „Za čitanje kratko odmerjeni čas posvečajmo čitanju velikih duhov vseh časov in narodov, ki presezajo vse ostalo človeško, ki jih zaznamuje kot take glas slave.“ Še krajše odgovarja Emerson: „Ne čitaj nikdar drugačnih hot znamenitih knjig!“ To veljaj tudi za otroško mizo — zato: proč s šundom!

Določimo pa lahko čisto nakratko osnovno zahtevo mladinske knjige, ki bodi po vsebini in obliki literarno-estetiško pa poučno delo!

Nekaj pa sem pozabil posebe omeniti, ker mislim, da je to samoočebni umljivo, pa povem kar z Luthrovimi besedami: „Varuj se, da ne piješ vina, dokler si še dojenček!“ pa vem, da se razumemo.

To sem govoril splošno, ker predaleč bi se zavleklo, če bi hotel prerešetati vso slovensko mladinsko literaturo ter govoriti specifično le

o naših šolarskih knjižnicah. Da se ni moglo utihotapiti vanje nič pohujšljivega, so skrbeli ves čas njihovega obstanka razni paragrafi in še posebni odloki in ti imajo argusove oči. Da pa iztrebimo iz njih tudi šund, to polje dela še čaka ne posameznika, ampak odbor za ocenjevanje in sortiranje mladinskih spisov, po katerem je klic vedno nujnejši. Upajmo, da dosežemo to v kratkem, ker na XXIII. skupščini je prevzela to zadevo v roke Zaveza ter bo oskrbela odsek za sortiranje starega in ocenitev novega. Knjižica „Katalog mladinskih knjig“ A. Kržiča je nepopolna in malce pristranska; je pa zasilo, ker je edina.

Knjigotržnica Lav. Schwentnerja v Ljubljani je izdala o priliki ljubljanske razstave „Otrok“ l. 1908. pod naslovom „Slovenska mladinska literatura“ tudi nekak zapisnik k VIII. skupini, kjer so bili razstavljeni tudi mladinski spisi. Prvič pa je ta zapisnik nesortiran, in drugič tako popolen, da omenja od vseh slovenskih mladinskih listov le Tomšičev: Vrtec. Torej tega sploh ne moremo upoštevati.

Dovolim pa se vseeno označiti le nekatere spise v slovenščini, ki zelo odgovarjajo zahtevam, ki jih stavimo na mladinsko knjigo. Pravljičarja sta dozdej najboljša Freuensfeld in Milčinski; rad bi videl v tej vlogi enkrat C. Golarja. Iz življenja malih imamo izvrstno domače delo L. Černeja „Bogdančkova mlada leta“, na katero smo lahko ponosni. Iz prestav pa je otemnela slava „Pridnega Janezka in hudobnega Mihca“, odkar je nastopil ljubki „Mali lord“ Burnetta. Živalske pravljice so najbolj znane „Lisica zvitorepka“ in svetovnoznana „Džungla“, ki pa jo bomo uporabljali bolj za šolsko čitanje kakor za domače. Opisi iz narave so že omenjene Erjavčeve „Domače in tuje živali“ in še nekaj njegovih spisov, ki pa so izšli med drugimi njegovimi spisi tako, da jih žal ne moremo uvrstiti v šolsko knjižnico. Z uspehom se je spustil v zadnjem času na to polje „Zvonček“, ki pri naša poleg povestic iz prirode tudi opise iz zemljepisja v obliki pravljic izpod znanega spretnega peresa Ivo Trošta. Pesnike omenim hitro najboljše: Fr. Levstik, Stritar, Oton Zupančič in Al. Mrhar.

Kako radikalno snažijo in čistijo že drugi narodi svoje mladinske knjižnice! Za primer samo kratek izveček delovanja komisije za ocenjevanje mladinskih knjig na Dunaju. Samo o znanih stvareh, ki so se zanesle tudi med nas Slovence: Franc Frisch je našel milost v očeh teh sodnikov le v 8 slučajih od 25. Krištof Schmid, knjižice Pichlerjeve zaloge so izvržene in zavržene. Povspeli so se v svojem delovanju tako daleč, da so odpravili celo kopico patriotičskih del, kakor: Fünf Jahrzehnte auf Habsburgs Thron, Unsere Kaiserin dr. Leo Smolleta in še več takih.

Pri nas torej za zdaj o taki uredbi, oziroma preuredbi še ne moremo govoriti in knjige, ki sem jih našteval zgoraj, so izmed najboljših. In bil sem hitro pri kraju! Naše knjižnice pa izkazujejo število knjig

povprečno okroglo 300. Oj bože, kaj je vse v teh omarah! Seveda ne pomaga tarnanje, treba je dela! Dela!! Dela!!!

K temu še malo opazko! Imenoval sem nekatere knjige kot mladinske, ki niso bile nikdar s tem namenom pisane — n. pr. Erjavčeve. Iz tega vidimo, kako malo moremo govoriti specifično o mladinski literaturi; dr. M. Sevič pravi: „Kad velimo književnost za decu, mislimo na skup knjiga, koje treba za decu odabrati i prirediti, bez obzira na to, da li su jih pisali „dečji“ pisci ili drugi, — glavno je, da imajo umetniško obeležje“. Je tako — pa treba je kritičnega očesa!!

Tu pa si dovolim ustaviti nekatere formalne nasvete glede zunanje uredbe šolskih knjižnic:

Knjige naj ne bodo vse v eni omari pa še tako, kakor ravno padajo noter. Sortirajmo jih po starostnih stopnjah. Učitelj pozna svoje otroke, pa bo vedel, kakšna knjiga bo ugajala enemu, kakšna drugemu; lažje bo presodil to posamezen razrednik, kakor pa skupen knjižničar.

Rezdelimo knjige tudi tako, da bodo imeli dečki svoje, deklice svoje, vsaj deloma, ker tudi tu ni vse za vsakega. Različni duševni stroj ima tudi v umetnosti različne duševne potrebe in interese. Zlasti po pesmih segajo deklice, ki jim je življenje bolj čuvstvo kot dečku, mnogo rajše ko ta. Nekatere knjige, n. pr. Mirko Poštenjakovič, pa so že pisane le za določen spol, četudi tukaj tega ne razumem, zakaj. Ločitev naj se vrši le zaradi različnega interesa, pa nikdar strogo.

Da vemo, kaj je že kdo čital, uvedimo osebno polo, kakor sem jo omenil zgoraj; o navodilu za njeno sestavo se lahko vsakdo pouči v „Popotniku“, l. 1907. str. 225. in 257.

Predpogoj za možnost izvršitve teh treh točk pa je, da pozna učitelj knjižnico sam dobro — zahteva, ki je pri vestnem učitelju samoobsebi umevna!

Namesto kupovati tudi slabe knjige, naj se naroči po več izvodov dobrih, da čita lahko več otrok obenem doma, pa da se omogoči tudi skupno čitanje v šoli — o čemur bom še govoril.

Mladinske knjige naj bi se že izdajale vse le trpežno vezane, listi pa naj se dajo koncem leta takoj v vez. Na Kranjskem imajo poseben odlok, kjer se zaukazuje krajnim šolskim svetom, da morajo biti vse knjige v šolarski knjižnici vezane. Pri nas bi tudi ne bil napačen!

To bi bili formalni nasveti glede ureditve knjižnice; zdaj pa še o taki formalnosti glede izposojanja knjig. Najbolj dela preglavice vprašanje, kdaj naj se izposojajo, ker o tem ni določene ure na urniku. Moje mnenje je, da pustimo otrokom, naj določijo čas. Učitelj je vsak dan v šoli, naj se izkaže, da je učenec knjigo prebral in temeljito prebral, pa mu jo zamenjajmo

¹ Pedag. Letop. X. str. 61.

pred šolo, v odmoru, opoldne, popoldne. Ne bodimo prekomodni, zaradi slabega vzgleda pa ne pedantje in ne delajmo vsega po šimelnu; otrok ne imejmo za marionete birokratičnega absolutizma! (Konec prih.)

Telovadba v ljudski šoli.

Spisal I. B.

Ni učnega predmeta v ljudski šoli, tako preziranega kakor je telovadba. V urniku sicer dobimo navadno povsod tudi to nebodijetrebna, a to le na papirju, telovadijo pa v ljudski šoli bolj poredkoma. Da je temu tako se ni čuditi. Vzrokov, da telovadbo nadomeščajo z drugimi bolj važnimi predmeti, je več kot dovolj. Najvažnejši in, lahko rečemo, najbolj upravičljivi vzrok je pomanjkanje prostora za telovadbo, t. j. ni ne telovadnice, ne telovadišča. In res so redko sejane šole, ki bi imele telovadnice, po kmetih jih sploh ni; pa tudi telovadišča, oziroma prostora, kjer bi lahko telovadili in igrali, ne vidimo kmalu pri kaki šoli. Oboje je razumljivo. Ako bi kdo zahteval pri zgradbi nove šole tudi telovadnico, bi se mu vsi smejali, češ za to prekucavanje naj bi izdali toliko denarja. Res je, dobro opravljena telovadnica stane mnogo, če pa ni opremljena z vsem potrebnim orodjem, pa ne služi svojemu namenu, torej lahko rečemo, da je brezpomembna. Telovadišče bi na kmetih dokaj lažje dobili kakor v mestu, kjer je prostor jako drag, a tak prostor blizu šole rajši porabijo za šolski vrt, čemer se tudi ne da oporekati.

Nadaljni vzroki, ki odrivajo telovadbo iz ljudske šole, so: brezbržnost od strani šolske oblasti, pomanjkuje veselja do predmeta, ponesrečeni poizkusi, učiteljeva starost itd. Marsikdo med tem poreče: „Pa saj je tudi ni treba, naši otroci se že itak preveč gibljejo, tako da se v šoli pri pouku šele telesno nekoliko odpočijejo, ker prihajajo vsi utrujeni od dela ali dolge poti v šolo“. — Torej zopet važen vzrok, da telovadbo opuščajo.

Takih in enakih ugovorov bi lahko našteali več, a bodi temu dovolj in oglejmo si telovadbo tudi od solnčne strani. Zakaj je prevzela šolska oblast tudi telovadbo med učne predmete ljudske šole? Prvič zato, ker telovadba utrdi telo ter ga pripravi kar najbolj mogoče, da je dovzetno zdravo in krepko za sprejemanje raznih znanosti ali z drugo besedo, telovadba bodi protiutež slabim posledicam bivanja v šoli z ozirom na telo. Drugič pa zato, ker je telovadba za vzgojo precejšnje važnosti. Pogum, skromnost, srčnost, ubogljivost, prisotnost duha, čut za lepoto so potrebne lastnosti značajnega človeka, in ravno te lastnosti dosežemo v največji

meri s telovadbo. Iz teh razlogov je jasno, da je ta predmet uvaževanja vreden tudi v ljudski šoli.

Kakor znano, obsega telovadba naslednje panoge: redovne vaje, proste vaje, vaje na orodju in igre.

Redovne vaje imajo namen, večje množice v redu in lepi obliki vsestransko premikati ter so več ali manj pomožne vaje za nastop k prostim vajam. Za učence so dolgočasne; zato in pa ker prihaja pri njih telesno gibanje in okrepitev telesa premalo v poštev, jih v ljudski šoli opuščamo. To pa velja tudi za deklice. Ravno redovne vaje so marsikomu že vzele veselje do telovadbe, posebno pa v šoli, ker si učenci pod telovadbo predstavljajo veselo in prosto gibanje, česar pa pri teh vajah ne dobe.

V podkrepitev te trditve navajam naslednje pismo, ki ga je priobčil v strokovnem listu oče, čigar sin se je tako veselil prve telovadne ure. Piše nekako tako-le: Moj sin je željno pričakoval prve telovadne ure v šoli in že dolgo prej je štel dneve, kdaj pride ta predmet na vrsto. Pri-povedoval je vse mogoče prijetnosti o tem predmetu in v živi domišljiji si je predstavljal, kaj vse doživi v tem času. Ko pride onega dne iz šole, sem pričakoval tudi jaz, koliko bo vedel o tem povedati; toda na moje začudenje ni ničesar omenil o telovadbi.

Vprašam ga torej, zakaj ne pove, kako je danes telovadil. Deček pa mi žalostno odgovori, da to ni bila zanj nikaka telovadba, in da si je on predstavljal telovadbo vse drugače. Danes pa so se učili, kako se stoji, uravnava, potem nekaj obratov in podobno.

Razumljivo je to, zakaj mladina, ki težko presedi dve ali tri ure mirno v šoli, komaj čaka prilike, da se lahko zopet prosto giblje in z vso pravico tudi pričakuje, da se vsaj pri telovadbi zadosti njenemu naravnemu nagonu. Zato bodimo zmerni z redovnimi vajami in upoštevajmo jih le v toliko, kolikor so neobhodno potrebne in še te podajajmo v majhnih dozah, tako, da se učenci ne bodo pri tem dolgočasili. Zategadelj tudi ne bomo zagovarjali njih važnosti in potrebe ter prinajamo takoj k prostim vajam.

Največjega pomena, kar se tiče telovadbe, so za ljudsko šolo proste vaje. Te so tako obsežne in vsestranske, da pride pri njih izvajanju vsaka mišica človeškega telesa v poštev, tako da pri tem delujejo tudi one mišice, ki pri vsakdanjem opravilu mirujejo in v teku časa zastanejo ali izgube svojo prvotno prožnost.

Zavoljo tega in ker so za šolsko mladež potrebne, kar hočemo na kratko dokazati, jih bomo gojili tudi v ljudski šoli.

Večina naših otrok so ali kmetskega stanu ali takih staršev, ki se pečajo z domačo obrtjo. Oboji morajo že v zgodnji mladosti opravljati vsakovrstna domača opravila. Kakor pri vsakem delu, tako se tudi tukaj, telo le enostransko giblje in zavoljo tega tudi enostransko razvija. Že to

je vzrok, da taki učenci tudi telovadijo in na ta način svoje telo vsestransko izurijo in v ta namen so, kakor omenjeno, ravno proste vaje. V tem večji meri velja to za mestne otroke. Ti so potrebni telovadbe, kakor vsakdanjega kruha, kar nam razodeva že njih vnianjost.

Večurno sedenje v šoli je pa za zdravje naših učencev tudi kvarno. Krvni obtok oslabi, telesno držanje ni pravilno, prsi upadejo in učenci težko dihamo. Zaradi tega postanejo za učenje nezmožni, in pouk trpi na tem. Kaj je v takem slučaju storiti? Gotovo je na mestu izvesti nekaj prostih vaj ter med tem izračiti učilnico. Ker se to dogaja vsak dan, pridemo do zaključka, da je izvajanje prostih vaj vsak dan priporočljivo.

To so uvideli zdravniki fiziologi ter začeli priporočati, da se uvedejo proste vaje na šolah, kadar ni telovadbe na dnevnem redu, in sicer pred odmorom ali po odmoru med posameznimi učnimi urami, poudarjajoč, da zadostuje zato pet do deset minut, le da morajo biti izbrane take vaje, ki okrepe one dele telesa, ki za bivanja v šoli največ trpe. Ker so za to telovadbo priporočali nekateri učitelji telovadbe vaje iz švedskega telovadnega sestava, se je vnel boj med privrženci tega in nemškega sistema. Odločili so zdravniki-fiziologi — med temi je imel najvažnejšo besedo dr. F. A. Schmidt iz Bonna — tako, da so sami sestavili oziroma priporočali take vaje, ki so v dosego lepega držanja telesa in v okrepitev najvažnejših mišic najbolj potrebne, pri tem pa upoštevali oba telovadna sestava. Iz tega je nastala propaganda za takoimenovano desetminutno telovadbo, ki jo je v Nemčiji že uvedla oblast. Pa tudi v Avstriji so začeli kmalu posnemati to novotarijo, in c. kr. založba šolskih knjig je izdala posebno knjižico, ki obsega take proste vaje.

Vprašanje je le, kje dobiti prostor za to v onih šolah, ki nimajo telovadnic. Semintja ima mogoče kaka šola sobo, ki je ne rabi, ta bi bila kaj primerna za to, če pa te ni, se lahko uporabi za to hodnik, a v najslabšem slučaju pa učilnica sama. To pa seveda v zimskem času in v deževnem vremenu. Če pa vreme dopušča pa naj gredo učenci pod milo nebo, če je primeren prostor pri šoli. To pa velja za vsakdanjo telovadbo, kakor tudi za ono uro, ki je za telovadbo določena v urniku.

Semkaj bi sodile tudi vaje z lesenimi palicami, ki so prav take kakor proste vaje. Palic nabaviti pa ne bo nikjer težko, ker si jih učenci lahko sami priskrbe.

Za vaje na orodju pa v ljudskih šolah brez telovadnic, žal, ne more biti govora, to pa zato, ker pravilnega telovadnega orodja ni mogoče nabaviti in ker tudi prostora za to ni. V poletnem času bi orodje mogoče lahko postavili na prostem, a nabava tega je predraga. Zato si bomo pomagali sami, ker si lahko napravimo priprave za prosti skok v daljino ali višino, kar ni težko; vporabiti bi bilo tudi dobro uglajeno lestev za mno-

gotere vaje v vesi. Tembolj pa se bomo posluževali orodja, kjer ga imamo, torej na šolah, ki imajo telovadnice.

Poleg prostih vaj nam ostanejo še igre. Gojitev iger pod milim nebom ne bi smela opustiti nobena šola, ker so velike važnosti iz pedagoškega in zdravstvenega ozira. Velja naj to za vsako šolo bodisi na kmetih, bodisi v mestu. Prav ni, da nismo upoštevali iger že davno prej, zakaj marsikatero duševno zlo bi bili ž njimi odvrnili od naše mladine, in če bi se bilo to zgodilo že pred leti, imelo bi naše ljudstvo, lahko trdimo, najlepšo in najkoristnejšo zabavo. V tem oziru bi nam morali biti za zgled Angleži in v zadnjem času tudi Nemci. V obeh državah gojijo igre pod milim nebom od dne do dne bolj. V Nemčiji poizkušajo uvesti v vse šole igre kot obvezen predmet, in posamezne kronovine nemške države so to že izvedle, zakaj gre se jim zato, da preidejo igre v kri in meso naroda, hočejo, da jih goji ne samo mladina, ampak tudi odrasli.

Kmetskim otrokom, ki se sicer dovolj gibljejo v svežem zraku, jih bomo priporočali, da jih navadimo medsebojne spravljivosti in miroljubnosti, odvadimo pa surovosti ter jih privadimo, da bodo znali svoj prosti čas uporabljati za igre, ne pa kakor do zdaj, ko v prostem času postopajo v brezdelju in se pri tem v zgodnji mladosti privadijo kajenju, alkoholu in drugim slabim navadam, ki imajo mnogokrat zle posledice. Če se priuči mladina igranju in če dobi veselje do tega, gojili bodo pozneje te igre tudi mladeniči, ne kakor dandanes, ko zapravljajo čas in denar s kartanjem in drugimi ničvrednimi igrami ali posedajo po beznicah in se naslajajo ob nenravnih pogovorih.

Iz zdravstvenih ozirov so pa tem večjega pomena mladinske igre za otroke iz mestnih in industrijskih krajev. Ti potrebujejo v večji meri pregibanja in telesnega dela, da se njih slabotno telo okrepi. Zato so za mladino priporočljive one živahne igre, ki je njih glavno gibanje tekanje. Tek pospešuje izdatneje dihanje, močnejše delovanje srca, hitrejši krvni obtok in hitrejšo menjavo snovi v človeškem telesu. To so pa za pravilni telesni razvoj najvažnejše funkcije.

Da so mladinske igre kot vzgojno sredstvo za to vrsto otrok iste, če ne še večje važnosti, kakor smo navedli zgoraj za kmetsko mladino, menda ni treba posebej poudarjati.

Slednjič ne smemo prezreti telesne vzgoje, ki v glavnem obsega telovadbo in igre, kot važen faktor pri spolni vzgoji, ki se o njej danes toliko govori in piše. Moč volje, ki jo v obilici vzgojimo pri telovadbi in igrah, je pravi pripomoček proti poltnosti in izkušnavam, ki jim je podvržena mladina ob času spolne dozorelosti. Naravno, da bo telesno izmučena mladina, seveda do gotove meje, kar je treba vpoštevati, lažje klubovala tem zapeljivostim kakor pa z umstveno izobrazbo preobložena in telesno izpočita.

Po tem kratkem utemeljevanju o potrebi in važnosti telovadbe v ljudski šoli, prihajamo do zaključka: Privoščimo mladini potrebno gibanje in ne kratimo ji prirojenega veselja do igre, zakaj to ji je potrebno za njeno telesno in duševno zdravje.

Vplivi roditeljskih sestankov na podlagi lastnih izkušenj.

Napisal Z. Črnovrški v dobi obljub.

V Inčerp-u, mesto v Psevdo-Sibiriji, je bil velik križ s šolskimi zamudami. Moj definitivni prednik pan Ezra Nilovič je imel navado, da je koncem vsakega mesca poročal na pristojno mesto: „V tem mesecu ni bilo nič zamud!“

Morda je storil to, ker je bil bolehen in se mu ni ljubilo preklati se z ljudmi, morda pa je bil preveč prizanesljiv zaradi „bire“, ki se pobira v Inčerp-u kot plača za orglanje.

Kakšen „jus“ je hotelo imeti občinstvo zaradi bire, sem nekaterikrat slišal v šoli. Kar oglasil se je otrok: „Ače so rakli, da ne bojo dali bire, če boste cejgelce pošiljali!“ Jaz pa: Ti, povej očetu, da dajejo biro za orglanje, ne za učenje v šoli!“

Velikokrat sem moral isto povedati staršem pri opravičbi zamud, ko so se jezili nad menoj: „Ja, če nas boste tako pritiskali, Vam ne bomo dajali bire!“

Jaz pa: „Dragi moji! Če ne bo bire, ne bo orglanja, postavbo bomo pa lepo izpolnjevali Vi in jaz!“

Koliko „šejtaničev“ se je moralo poslati tja, kamor spadajo, predno se je navadilo ljudi, da pridejo k opravičbi trezni, ne pijani kakor v začetku.

Take so bile razmere pri nas, dokler nismo pričeli z roditeljskimi sestanki.

Da se je obisk na naši šoli dokaj izboljšal, moramo pripisovati ravno vplivu roditeljskih sestankov.

Koncem vsakega sestanka imam navado reči kot: Ceterum censeo . . . „Najbolj se mi boste zahvalili za trud, ki ga imam z roditeljskimi sestanki, da boste pošiljali otroke redno v šolo“.

Konstatiram, da so starši, ki se udeležujejo roditeljskih sestankov, veliko bolj naklonjeni šoli kakor so bili preje. Nasprotno se dobé sirovine še vedno med onimi, ki se jim preneumno zdi, prihajati k roditeljskim sestankom.

Javna tajnost je, da naše ljudstvo še marsikje misli, da učitelj ne zna več, kakor nekdanji šumaštri, bivši koproli, dacarji itd. Saj še škricem ne verjame veliko, zakaj če bi bili kaj vredni, bi se bili izučili „za gaspûde“!

Tako je tudi meni od začetka vsak hotel „foršrifte“ delati, kako naj ravnam z otroci, in kaj se sme in kaj se ne sme.

Po prvem sestanku že sem imel v tem oziru popoln mir.

Ker sem govoril pri prvih roditeljskih sestankih o izreji otrok, me je že par mater prišlo vprašat, kako bi se pomagalo otroku, kakšne „ar-cnije“ naj bi se mu dalo. Za vsako bolezen imam dva recepta: 1. ako je bolezen huda: — K zdravniku! 2. za lahko bolezen — gorkoto in domača zdravila.

Moje zelo skromno mnenje je, da se ne sme učitelj dandanes, ako hoče, da se poveča učiteljsvu ugled in že enkrat plača, nič več skrivati pod mernikom, ampak pokazati mora, da res nekaj zna.

Ravno pri roditeljskih sestankih pa lahko učitelj mnogo svojega znanja uporabi, in ker ljudstvo rado kaj novega sliši, mu začne imponirati učitelj, ki tudi (Kdo bi si mislil!) precej ve, in tako se učiteljsvu poveča ugled pri občinstvu.

To sem opazil kot posledico sestankov v Inčerp-u.

S takimi sestanki pa si učitelj večja tudi ugled pri otrocih.

Ako omenjam, da so mi otroci o torkih in petkih odsotne součence opravičevali z besedami: „se kaplana (!) boji, ker ne zna... potem se razume, da tudi o meni niso govorili z „gospod“, k večjemu „šumašter““.

Ako sem bil prisiljen kaznovati otroka, je bilo vse polno ugovorov: „Bom že ačetu povedal“ ali „Bodo že ače prišli!“ itd.

Ko sem pa staršem povedal pri sestankih, da tako ne bo šlo dalje, temveč če hočejo, da se bodo otroci kaj naučili, morajo pač s spoštovanjem govoriti o učiteljsvu. Zakaj otrok posluša in se res kaj nauči le od onega, katerega spoštuje — je bilo takoj bolje.

Zdaj ni v razredih učenca, ki bi odgovarjal tako arogantno kakor od začetka.

Dogodilo se mi je, da ko sem dal otrokom za domačo spisovno vajo: „Domač praznik“, mi drugi dan reče sicer pridna učenka: „Naši so rekli, da mi ni treba takih neumnosti pisati!“

Učenko sem seveda strogo opomnil, da ni treba praviti v šoli ravno vsega, kar se govori doma, že celo ne, ako je kaj zoper šolo, dotične starše sem si pa privoščil pri roditeljskem sestanku.

Navajal sem navzočim več zgledov, kaki slabi nasledki se pokažejo, ako nasprotuje dom šoli. K sklepu sem omenil; „Glejte, kako bo poslušal otrok v šoli, če se mu pa doma reče: „Kaj boš pisal take neumnosti!“ Mati omenjene učenke je bila tiho kakor miš, ostali starši so pa godrnjali, češ, da so bili tisti domači nespametni.

Pri roditeljskih sestankih dam staršem vedno priliko, da lahko vprašajo, kako napredujejo njih otroci.

To provzroči, da so otroci veliko pridneji in da se lepše obnašajo.

V razredu sem imel učenca, ki ni bil sicer hudoben, ali paziti v šoli kar ni in ni mogel. Me vpraša mati, kako se fant kaj uči. Rečem ji, da je zmožen in bi se veliko več naučil, ako se ne bi vedno igral. Od tistega dne je bil fant kakor izpremenjen.

Drugi učenec mi je grdo pisal. Po sestanku me vpraša mati: „Kaj pa naš Jože?“ Odgovorim ji: „Bi že bil, ali pisave neče izboljšati. Primite ga še vi doma!“ — Deček danes že precej lepo piše.

Pač si misli kdo: „Saj starše kjersibodi lahko opozorim na napake njih otrok in ni treba zato ravno sestankov. Res je to! Ampak gotovo je tudi, da besede, ki jih govorim z očetom na cesti ali gostilni glede otrok, navadno pri enem ušesu „notri“, pri drugem pa „ven“ gredo.

Kakor se zdravijo rane v operacijski sobi, in ima vsako delo svoj primeren kraj in čas, kjer naj se opravlja, tako — mi bode pač vsakdo priznal! — je najpripravnejši prostor, starše na napake otrok opozarjati, — pri roditeljskih sestankih.

Da pritegnemo k roditeljskim sestankom čimveč staršev, privzamem k glavni točki, ki se tiče otroške vzgoje, vedno po eno točko, ki bolj vleče. Povem na podlagi slik kaj o otroških boleznih, o škodljivosti alkohola ali kaj drugega, kar ljudi zanima.

Navzoči se mi za prireditve vedno zahvaljujejo; dokaz, da taki sestanki ljudstvu ugajajo in ga izobrazujejo.

Ako primerjam trud, ki sem ga imel z roditeljskimi sestanki, — z uspehi, ki so jih rodili, moram reči, da so vredni truda. Eden največjih uspehov je pa ta, da si pridobi učiteljstvo s takimi sestanki večji ugled in veljavo.

Ker so pa nekateri učitelji posebno sposobni za ta, drugi pa za drug predmet, predlagam, naj bi se učiteljstvo medsebojno podpiralo v prireditvi takih roditeljskih sestankov.

Ako bi se to vršilo po celi deželi, bi ljudstvo kmalu spoznalo, da ni učiteljstvo suha veja, kakor se ponekod kriči n. pr. v deželah južno stran Donave, učiteljstvo bi se medsebojno bolj spoznalo, se cenilo in vzljubilo v korist svojega rusoglavega naroda!

Fiat, fiat!

Dositej Obradovič, srbski prosvetitelj in učitelj (1739—1811).

Dr. Ivan Lah.

(Dalje.)

Škoda, da tako maloštevilen narod ostaja brez knjig ob času, ko veda blizu nas sije kakor nebeško solnce. Ako ničesar drugega, spoznali bodo moji bratje moje ljubezen do njih po moji smrti, in to je čas, za katerega je treba skrbeti in pisati. Čas našega življenja je minuta, en trenutek, nič, po smrti pa nas čaka večnost. Samo posledni rodovi sodijo prav in nepristransko o prošlosti. Utolažen pojdem s tega sveta, v svesti si, da sem svojim bratom dobro želel, da sem se trudil koristiti toliko, kolikor sem mogel, in da nisem živel zastonj.

Tebi torej, o najljubljenejši in najslajši slovenosrbski narod, posvečujem ta in druge plodove in žrtve mojega peresa, ki bodo temu sledili. Vam, dragi prebivalci Srbije, Bosne, Hercegovine, Črne gore, Dalmacije, Hrvatske, Srema, Banata, Bačke, vam in vašim poslednim vnukom z gorečim in ljubezni polnim srcem podajam ta moj mali a prisrčni trud; vzemite, ako ne drugače, za zabavo.

(Na koncu se priporoča Dositej prijaznosti svojih bratov-rojakov, ker ne ve, ali se bo še kdaj naslajal ob njihovem prijateljstvu. Pisan je ta predgovor k življenjepisu v Lipskem 15. avgusta 1783. l.)

Poziv na naročbo za prvo knjigo. (Namenjen srbski javnosti, naslovljen na prijatelja Haralampija v Trstu. Pisan v Lipskem 13. aprila 1783. l.)

Dajem Ti na znanje, prijatelj moj, da sem prišel iz Hale v Lipsko, da poslušam, kaj učeni ljudje govorijo, in kjer nameravam ostati najmanj eno leto, in mislim s pomočjo Boga in kakega dobrega Srba dati v tisk z narodnimi besedami in v priprostem srbskem jeziku knjigo, ki se bo imenovala: Sovjet zdravoga razuma“ v korist mojega rodu, da mi ne bo zaman muka in toliko potovanja. Moja knjiga bo napisana čisto srbsko, kakor to pismo, da jo morejo razumeti vsi srbski sinovi in hčere, od Črne gore do Smedereva in do Banata.

Jaz nikakega dobička od svoje knjige ne iščem, samo da bi se našlo toliko denarja, da bi bil plačan tipograf. On dosedaj ni še nobene srbske knjige tiskal. Zato se obotavlja prevzeti jo na svoje stroške, ker ne ve, kako usodo bo knjiga imela. Upam, da se najde kak svojemu narodu dobro želeč človek, Sarajevec, Trebinjčan, Novosadčan ali Osečan, da pošlje sem tipografu po nekoliko cekinov, da mu da poguma in da mu pokaže, da se nahajajo ljudje, ki žele kaj dobrega srbskega v tisku videti. Kdor kaj da, ne bo obžaloval, ker dobi toliko knjig, kolikor znaša

svota, ki jo položi. V prepričanju, da bo moja knjiga povsem koristna, ne mislim v tem sebe hvaliti, ampak one ljudi od katerih sem se kaj naučil, in ki nameravam iz njihovih francoskih, nemških, italijanskih knjig najlepše misli, kakor cvetje izbrati in v občnem (t. j. narodnem) jeziku izdati. Torej ozri se, ali bi morebiti ti ne našel koga, ki bi hotel biti so-trudnik pri tem splošno koristnem delu; reci mu, da ga bodo hvalili vsi, kar je Srbov od Jadranskega morja do reke Donave. Sladka je nada, da bodo naša imena živela in da bodo mila našemu rodu za dobro delo, ki smo ga zanj storili, do onih dalekih časov, ko se bodo naše kosti v prah izpremenile. Čez mnogo tisoč let se bo nas spominjala srbska mladina in naš spomin bo mil in drag še poslednim rodovom.

Le en pogled obrnimo na vse prosvetljene narode cele Evrope. V sedanjem času se trudijo vsi narodi, da bi izpolnili svoj dialekt, kar je povsem koristno delo, kajti ako učeni ljudje svoje misli na splošnem jeziku celega naroda pišejo, ne ostane prosvetljenje razuma in nič znanosti samo pri onih, ki razumejo stari književni jezik, ampak se razproste ter seže do vaščana in se podaja najpriprostejšemu narodu in kmetom, samo ako znajo čitati. In kako lahko je naučiti se čitati v svojem jeziku! Komu bi se ne ljubilo vzeti si malo truda, da se nauči čitati, ako čita kaj pametnega in razumnega in če lahko razume, kar čita?

Vem, da mi bo kdo rekel: ako začnemo v prostem dialektu pisati, se bo stari jezik zanemaril, in počasi izgubil. Odgovarjam: [Kako korist imamo od jezika, ki ga v celcm narodu od deset tisočev komaj eden razumi tako kakor je treba, in ki je tuj moji materi in mojim sestram? Naj se nauče! — To je lahko reči, a ne tako: narediti. Koliko je onih, ki imajo čas in zmožnost, da se nauče starega književnega jezika?

Zelo malo! Splošni priprosti dialekt pa znajo vsi in v njem morejo vsi, ki vsaj čitati znajo, svoj razum razsvetliti, srce poboljšati in nravi izpopolniti. Jezik ima svojo ceno od koristi, ki jo daje (provzročuje). In kateri jezik more več koristiti kakor splošni jezik celega naroda. Francozi in Italijani se niso bali, da propade latinski jezik, ako začno pisati v svojem jeziku, in res ni propadel. Tudi naš stari jezik ne bo propadel, ker ga bodo učeni ljudje v narodu vedno znali in s pomočjo starega se bo novi od dne do dne izpopolnjeval. Moskali (Rusi) vse svoje knjige v svojem dialektu z narodnimi besedami tiskajo. Samo priprostost in nezadovoljnost je vedno zadovoljna, če pri starem ostane. Zakaj je Bog dal človeku razsodek in svobodno voljo, nego da more soditi, spoznati in izbrati, kar je bolje. In kaj je bolje, če ne to, kar je koristnejše? Kar ne prinaša nobene koristi, nima v sebi nikake vrednosti. Zakaj bi se torej mi Srbi obotavljali, da bi v takem in tako koristnem in hvalevrednem delu drugim slavnim narodom ne sledili? Ni manjši del sveta, v katerem se govori slovenosrbski jezik, nego je francoska ali angleška zemlja, ako

izključimo zelo malo različnost, ki se nahaja v izgovarjavi, ki pa se najde tudi v vseh drugih jezikih.

Kdo ne ve, da govore črnogorski, dalmatinski, hercegovski, bosanski, serbiški, hrvatski (razen mužev¹) slavonski, sremski, baški, banatski (izven Vlahov) v enem in istem jeziku? Ako govorimo o narodih, ki žive v teh kraljestvih in provincijah, razumim pod tem pripadnike grške in latinske cerkve, in ne izvzemam niti Turke, Bošnjake in Hercegovce, ker se zakon in vera moreta izpremeniti, rod in jezik pa nikdar. Bošnjak, Hercegovac in Turek se po zakonu Turčin zove, po rodu in po jeziku pa bodo njegovi posledni vnuki to, kar so bili njegovi davni pradedi, dokler Bog svet drži. Oni se zovejo Turke, dokler Turki v tej zemlji vladajo, ko pa se bodo pravi Turki vrnili v svoj vilajet, odkoder so prišli, bodo Bošnjaki ostali Bošnjaki in bodo, kar so bili njihovi stari dedi. Torej za cel srbski rod hočem prevajati misli in svete slavnih in modrih ljudi, ker hočem, da bodo vsem v korist.

Moja knjiga bo za vsakega, ki razumi naš jezik in ki s čistim in pravim srcem želi svoj um prosvetiti in svoje nravi poboljšati. Niti malo se ne bom oziral na to, kakega zakona in vere je kdo, ker se nato v današnjem prosvetljenem veku sploh ne gleda. Po zakonu in po veri bi mogli vsi ljudje dobri biti. Vsi zakoni temelje na zakonu vsemirja. Niti en zakon na svetu ne veli: delaj zlo in bodi krivičen, nasprotno vsi, kolikor jih je od božje strani, nalagajo in zapovedujejo, nikomur ničesa hudega ne storiti, delati dobro in ljubiti resnico. Bog je sama večna dobrota in resnica. Kar ni dobro in resnično, ni od Boga. A zakaj so pod vsakim zakonom zli in krivični ljudje? Temu ni vzrok zakon, ampak nerazumnost, slepota razuma, pokvarjeno, sovražno in hudobno srce in prevelika ljubezen do samega sebe. To je vir, iz katerega izvirajo vse strasti, ki razdvajajo človeški rod in provzročujejo, da človek človeka sovraži, drug drugega odira, preganja, odbija, obrekuje, proklinja, v večne muke pošilja, vragu prodaja in kar je najhujše: vse to dela človek v imenu vere in zakona, s tem da preobrača in tolmači svoj zakon po zlobnosti in strasti svojega srca. Kdaj preneha sovraštvo in ubijanje na zemlji? Kdaj preide naše srce v svojo prirodno dobroto, da bo v osebi vsakega sebi podobnega človeka spoznalo svojega brata in ne bo mislilo niti izpraševalo, kake je vere in kakega zakona — one v kateri ga je Bog izvolil kakor ti v svoji. Kake vere je? One, katere bi bil tudi ti, ako bi se bil v nji rodil, ako si pošten človek. Po čigavi volji in po čigavem dopuščanju se ljudje plode in rode, rastejo in žive, in uživajo sladkosti tega sveta v vsakem rodu in plemenu, v vsaki veri in zakonu? Po božji. Kaj torej hočemo: da bi bili boljši in pametnejši od Boga? To, kar Bog dopušča

¹ Mužev, od ruske besede mužik. Pri tem misli Obradović na kajkavske kmete torej na Slovence.

in hoče, tega mi nečemo? O naša otročja pamet! Bratje, ljudje spoznajmo vendar enkrat našo krivičnost. Kako moremo zahtevati od drugih to, kar bi bila krivica za nas, ako bi drugi od nas zahtevali. Spoznajmo enkrat vso silo teh besedi — priproste so in blažene in ne potrebujejo nikake razlage: Kar hočete, da Vam drugi store, tudi vi drugim storite. In kaj bi mi hoteli, da nam drugi *sicte*? Da nas puste v miru živeti po našem zakonu, da nam ne činijo zlega, da nam odpuščajo naše slabosti in napake, da nas ljubijo in spoštujejo in da nam v potrebi pomagajo. Isto smo tudi mi dolžni storiti vsem ljudem na svetu. To je ves zakon in vsi proroki. Vsaka veda, ki je temu nasprotna, razdvaja ljudi, provzročuje sovraštvo in različno zlo — torej ni od Boga. Za to bom pisal za um, za srce, za človeške nravi, za brate Srbe, naj so tega ali onega zakona ali vere.

Jaz sem po izkušnji izpoznal željo, ljubezen, iskrenost in vnemo prebivalcev Novega Sada, Oseka in v Dalmaciji, Sarajevcev in Hercegovcev, s kako gorečim srcem žele pouka za svojo deco. Nikjer nisem bil, da bi me ne želeli in ne ustavljali.

Kako morem torej drugače odgovoriti na ljubezen in prijaznost svojega ljubeznivega rodu, nego da se potrudim, kolikor morem, za prosveto mladine. In to, kar želim, ne morem drugače narediti nego da prevajam na naš jezik zlate in krasne misli učenih ljudi, da na ta način podpiram starše v njihovem blagem namenu, da vžigam v srcu srbske mladine nebeški in božanski ogenj do učenja in do dobrote in da tako razširim svet razuma do priprostih vaščanov in prav do pastirskih kolib. V sedanjem srečnem času žarki vede in filozofije segajo do tatarskih mej.

Ne morem na tem mestu zamolčati veliko skrb blagorodnih molдавskih boljarjev za vzgojo in pouk njihove mladine. V Jassy ni sedaj mladeničev, ki bi ne znali razen svojega jezika, grško in francosko, mnogi tudi latinsko in italijansko. Nad vsemi pa stoji . . . gospod Leon Žiuki, rumunski škof . . . ki je z velikimi stroški sestavil izredno knjižnico, dal preložiti v svoj jezik razne knjige in sedaj namerava izdati Oksensterne. „Politični teater“ in „Telemaha“ . . . ter ga pokloniti svoji domovini.

Glej, brat, moje namene v Lipskem. Takoj se lotim dela, kolikor mi dopušča moje učenje, da v kolegij ne preneham hoditi. Ti glej in razpošlji nekaj teh pisem kamorkoli. Čas me pouči, ali sem se v svoji nadi prevaral. Ako se to zgodi, se ne bom dal oplašiti in ne bom opustil tega, kar mi je z moje strani mogoče storiti. Meni bo nad mero poplaščano, ako bo kdorkoli mojega rodu rekel, ko nad menoj zelena trava poraste:

*Tu leže njegove srbske kosti.
On je ljubil svoj rod.
Večen mu spomin.*

* * *

(To pismo Haralampiji, ki je namenjeno celemu narodu obsega cel konfiteor in cel življenski program Dositeja Obradoviča. Tu je izpovedal svoje nazore glede jezika, naroda, prosvete, in svoje namene. Iz tega pisma se najbolje vidi vsa njegova velika duša, njegova ljubezen do naroda in njegova vztrajnost v delu.)

* * *

Pesem na srbsko vstajo.¹

(Prost prevod.)

Vstani Srbija, vstani carica,
otrokom svojim daj videti svoja lica,
obrne srca in oči njih nase,
Daj jim čuti svoje sladke glase.

Vstani, Srbija,
davno si zaspala
v mraku ležala
zdaj se prebudi,
Srbe vse zbudi.

Dvigni carsko glavo nad obzorje,
da spozna te zopet zemlja in morje,
pokaži Evropi svoje krasno lice,
svetlo in jasno, kakor žar danice.

Vstani Srbija . . .

Spomni se mati naša, svoje prve slave,
sovražnikov svojih osramoti glave,
divjega janičarja zapodi z Vračarja,
ki sedaj svojega ne sliši carja.

Vstani Srbija . . .

Tebi pomaga sedaj nebeška volja,
in kaže sedaj usoda se bolja,
vsi bližnji tvoji ti dobro želijo,
daljni narodi se sreče tvoje veselijo.

Vstani Srbija . . .

Vstani Srbija. Mati naša mila,
in postani zopet, kar si preje bila,
nate upajo srbski zdaj otroci,
ki bore se hrabro z mečem v roci.

Vstani Srbija . . .

Bosna sestra tvoja nate se ozira,
želi ti zmage v boj, po boju mira,

¹ Cel naslov: Pesem na insurekciju Serbijanov, Serbiji in hrabrim njenim vitežom in junakom in od Boga podpiranemu njih vojvodi gospodu Žoržu Petroviču posvečena. Zložena l. 1804.

kdor te sovraži, ne boji se boga,
od katerega pomoč ti pride mnoga.

Vstani Srbija . . .

Hercegovska zemlja in Črna gora,
daljne države in otoki morja,
vsi nebeške ti moči želijo,
vsi dobri ljudje se te veselijo
in soglasno velijo:

Vstani Srbija . . .

Naravno je, da je Dositej z radostjo pozdravil srbsko vstajo. Čakal je zmage v Trstu od l. 1803. in je dočakal konca boja in svobode svoje domovine.

Nekoliko citatov in aforizmov, ki kažejo Obradovićeve nazore.

(Povzete iz „Basni“ in „Svetov“.)

Čast.

Za čast mora človek zelo skrbeti in se bati, kajti čast je kakor ogledalo, ki se pokrije z meglo, ako človek vanj dahne in ko se razbije, se ne da več skrbati. Ne sme se govoriti: ne bojim se; ne boj se, ampak varuj se!

Medved je spal, miš mu je šla preko vrata in se je zbudil. Posmejala se je lisica in rekla: Kaj se miši bojiš? Medved odgovori: Prav nič, ne bojim se niti tisoč miši, ampak nečem, da bi šle preko mojega vratu. — Varuj se, brat, tudi ako se ne bojiš.

Dober človek.

Srečen je dober človek. Ako je bogat, je blag, ljubezniv in dobrotljiv in je podoben dobremu Bogu, ki vse ljubi; ako je siromak, je potrpežljiv in miren, hrani se s svojim trudom in hvali Boga, ker pričakuje na nebu odpočitka. To sem rekel za dobre.

Siromaštvo.

Brat moj, ne ročaj se siromaku. Prejadraj morje, prehodi zemljo, trguj ali ukvarjaj se s čim drugim, samo da utečeš črnemu siromaštvu. Velika je siromakova nesreča v siromaštvu: vezane so mu roke in noge in jezik; nihče ga ne sluša, tudi ako hoče modro filozofsko govoriti. Malokdo zanj mara, tudi ako hoče dober biti.

Spoštovanje do vede.

Vsak, ki si šteje v čast, da se nazivlja izobraženega človeka in ki veruje, da ima razumno in nesmrtno dušo, mora tako misliti: Rajše sem

v Senmartonu ali v Vojtegu siromašen svečenik s prosvitljenim umom in s čisto vestjo, nego v Belgradu metropolit z mračnim umom, v nevednosti in z nemirno vestjo.

Oni, ki iščejo znanost samo zato, da bi prišli na visoka mesta, ne pa da bi postali razumnejši, prosvetlenejši, boljši in popolnejši, pa tudi če bi morali pri tem v vasi otroke učiti, taki imajo krivo, nejasno in napačno mnjenje o znanosti in o svoji duši, in so podobni orlu, ki se visoko povspne, samo da bi kje kakega zajčka ali podlasico zagledal. Samo živinsko srce in zverinska narava more vedo in prosvetljenje razuma mrziti in kaj nesmiselnega in neumnega proti najlepšemu božjemu daru s svojo medvedjo pametjo in jezikom mrmljati.

„Zakaj smo od Boga prejeli razum in izobrazbo, razen, da se jih poslužimo, da mislimo in razsojamo.“

O veliki gospodi.

Komur ni potrebno nikako rokodelstvo, opravek ali trgovina, in ima od česa živeti, ta naj živi sto ali tisoč let, ima truda dovolj, da prosveti in izpopolni svoj razum, svoje srce in svojo dušo.

Sebičnost in požrešnost.

Modrost, veda, slava, dobrotà, vse to je nič onim, ki vso svojo srečo iščejo in najdejo v jedi in pijači. Da imajo le poln trebuh, vsemu drugemu se smejejo in rogajo.

Dolžnost žen.

Tu naj si vzamejo krasno in koristno lekcijo devojke, posebno one, ki mislijo, da so lepše nego druge. Naj se v svoji mladosti ne zagledajo v svojo domnevano lepoto in naj vedo, da kolikor so lepše in prikupljivejše, toliko grše za nje, ako ne bodo imele dovolj pameti, razumnosti, sramežljivosti in poštenosti. Vsak se polakomni lepe cvetke, toda ko uvene, se nanjo niti ne ozre in jo vrže pod noge. Lepota je samo na videz, je danes in jutri je ni. Dobrotà pa je oni prijetni vonj, in oni blagodišeči duh, ki ne zapusti človeka v starosti in niti po smrti. Ona deklica je šele lepa, ki je razumna, marljiva, pridna in poštena, ki želi biti samo za enega lepa, a to lepa prav do starosti, to lepoto pa daje le medsebojna ljubezen, sveta zvestoba in srčna dobrotà. Žalostna, slaba in sramotna reč je videti zdravo ženo, ki na nič drugega ne misli, kakor na postavljanje, na sprehod, na ogledalo in na obleke, kakor da je brezdušna lutka (pupa) in nerazumna stvar, obdarjena z razumnim duhom. Brezkončno rast dobrih običajev preplavlja in potaplja ona družba, kjer se žene iz mladosti uče in prepuščajo pohajkovanju, razkošju, nesram-

nosti, razbrzdanosti in raznemu lepotičju. Modra in dobra žena bo izpreobrnila svojega moža k dobremu, ako ni popolnoma živina. Zato pa tudi ona, ki je pametna, gleda koga si vzame, in si želi moža in zvestega prijatelja, ne pa neumnega vetrnjaka in pohajkovalca. Pošteni in razumni ženi ni nihče prijeten, ki ji pride s pokloni govoriti, da je lepa in se pred njo posmehuje drugim ženam, ki morebiti niso. Ženski spol, predrage hčerke, sladke sestrice, mile ljubljenske, spoštovane in svete roditeljice človeškega rodu: ve med kristjani niste v zaporu, kakor uboge sužnje, svobodne ste, zapovedovalke ste, porabite k dobremu svoje svobodo, in vašo krotko in sladko oblast. Vse je od vas odvisno. Ako bodete ve poštene, pridne, npravne in prosvetljene, bodo tudi vaši otroci, ako jim bodete ve boginje modrosti, kakor ste jim boginje rojstva. Tako bo po vas cel rod prosvetljen in slaven in tedaj bo vam čast in slava na vekov veke.

(Konec prih.)

Slovensko šolstvo na Koroškem v preteklem stoletju.

Po raznih virih sestavil Ante Beg.

I. Koroško šolstvo do leta 1848.

Glavni pospeševalec slovenskega šolstva na Koroškem je bil do leta 1848. Matija Majar (Ziljski). V „Novicah“ leta 1845. je priobčil serijo člankov „Slovenske besede“, kjer priporoča snovanje šol s slovenskim poukom. Majar piše: Tri stvari bi morali storiti izobraženi domorodci za narod in domovino: 1. da bi se pri vsaki priliki nosili kakor pravi, koreniti Slovenci; 2. da bi si prizadevali prosto ljudstvo izobraziti; 3. da bi kolikor mogoče šole podpirali.“ In na drugem mestu: „Slovenskega rodoljuba prva in poslednja misel za Bogom so šole.“ In drugje zopet: „Slovenskim otrokom se mora v materinem jeziku razlagati, ako v tujem jeziku razlagaš, je vse zastonj.“

V predmarčni dobi je bilo najslabše oskrbljeno za šolstvo na Kranjskem in Koroškem, a Koroška je bila še vedno mnogo pred Kranjsko. Leta 1843. je bilo na Kranjskem le 93 vsakdanjih in 170 nedeljskih šol, na Koroškem pa, ki je štela 156.000 duš manj, so imeli 253 vsakdanjih in 226 ponavljalnih šol. V celovškem okraju je bilo brez pouka 8000, v beljaškem 4000, v ljubljanskem pa 22.000, v novomeškem celo nad 27.000 otrok.

II. Preporod leta 1848.—1850.

Do leta 1848. je bilo šolstvo na Koroškem kakor v ostalih slovenskih pokrajinah. Prevladovala je germanizacija. Za slovenščino sposobnih učiteljev ni bilo ne na srednjih, ne na ljudskih šolah.

Leta 1848. jeseni je izdalo ministrstvo odredbo, da se morajo otroci v koroških ljudskih in trivialnih šolah poučevati v materinem jeziku. Knezoškofijski konzistorij kot vrhovna šolska oblast v deželi je razglasil to odredbo, toda že s pristavkom, da je vprašati starše, ali se naj poleg slovenskega kot materinega jezika uči tudi nemščina kot učni jezik. To popustljivost sta pozneje krepko izrabljala proti Slovincem ministrstvo in deželni šolski svet, oziroma deželni odbor.

V „Sloveniji“ je pisal tega leta Svečan (Andr. Einspieler), da na Štajerskem in v Ljubljani sklepajo učitelji, naj se začne tudi v srednjih šolah učiti slovenščina ter pristavil: „Vse drugače — žalostno je pri nas v Celovcu. Krog in krog Celovca Slovenci prebivajo, Celovec je na slovenski zemlji ležeče mesto, in skoraj polovica dijakov in učencev v celovških šolah je slovenskega rodu, a v šolah ni o slovenščini ne sluha ne duha. Sam deželni odbor je prosil ministrstvo, da se v celovškem učelišču(?) že za leto 1848/49. oskrbi slovenska stolica ter priporočil slovenskega bogoslovca Keliča za začasnega učitelja slovenščine, a ministrstvo je vrnilo prošnjo šolskemu svetovalstvu, naj stvar prevdari in uravna. Šolski odbor je nato sklenil, za božjo voljo ne izročati slovenščine prekucuhu (Wühler), temuč je za ta posel nasvetoval gimnazijskega profesorja, ki slovenski niti znal ni, temuč se je začel šele iz abecednika učiti. Kmalu je mož vendar obupal, nakar je dobil Ant. Janežič nalog, da začasno poučuje po 2 uri na teden Slovence, po 3 ure pa Nemce slovenščino. Med rednimi slušatelji je imel Janežič tudi več uradnikov in drugih starejših gospodov. Izdal je slovnico: „Kurzer leicht fasslicher Unterricht in der slowenischen Sprache für Deutsche“. Napovedoval je, da bo imel pozneje tudi ure za ilirščino in srbščino, a do tega menda ni prišlo.

Sploh se je preporod leta 1848. kazal najlepše na Koroškem. V Celovcu so si ustanovili Slovenci „Slovensko društvo“, pri katerem so bili Einspieler, Hladnik, Janežič, Javornik, Robida i. dr. Obenem so si slovenski bogoslovci ustanovili društvo z lastno knjižnico ter izdajali vsak teden pisan časopis „Venec“.

Izmed učiteljev, ki so se na deželi prvi zavzeli za slovenski pouk, je bil učitelj Sommer v Borovljah, ki je že leta 1848. učil v šoli po Murščevevi slovnici ter sploh vse predmete v slovenskem jeziku.

Leta 1849. je Matija Majar v „Sloveniji“ z daljšo razpravo razlagal, kakšne knjige je treba uvesti v šole. Priporočal je le latinico in cirilico

(v cirilico je bil sploh zaljubljen tako, da je v Gorjah v Ziljski dolini postavil križ s ciriličnim napisom, gotovo edini napis te vrste na Koroškem). Majar je zagovarjal načelo, da se mora v vseh šolah na kmetih poučevati le slovensko, zato ni treba knjig, ki imajo na eni strani nemško ali laško besedilo. (Na priporočilo pokojnega Slomška pa je ministrstvo vendar uvedlo take dvojezične knjige, ki so se v koroških šolah polagoma umaknile le — nemškim.)

„Slovenija“ l. 1849. je poročala, da je naučno ministrstvo (popečiteljstvo prosvete) ukazalo, da se mora v vseh šolah na deželi poučevati le v materinem jeziku, a koroške šolske oblasti se za ukaze niso brigale ter je bilo še vedno med Slovenci dosti učiteljev, ki slovenščine sploh znali niso, člani šolskega sveta so bili le Nemci. Tudi učiteljišniki so se poučevali le nemško.

V št. 36. „Slovenije“ toži Einspieler, da so se bili nekateri učitelji prav lepo poprijeli slovenščine, čeravno so morali od predpostavljanih slišati marsikatero grenko. Tako je učitelj v Žihpolju (Višpolje) tik Celovca začel svoje otroke prav lepo v materinem jeziku poučevati; otroci in starši so imeli veselje in hvalo, toda župnik, „jeden narhujših Nemškutarjev“, je nastopil zaradi tega proti učitelju.

V Grabštanju, kjer je danes najhujša gonja proti slovenskemu verouku v šoli, je bil učitelj „vrli prijatelj slovenščine“. Pri skušnji je začel dekan narekovati nemško diktando, a učitelj je prestrašeno rahlo povedal, da so se otroci učili le slovensko pisati.

Na Dholici (Sv. Martin nad Vrbskim jezerom), kjer je danes popolnoma nemška šola, sta bila učitelj in kaplan velika prijatelja slovenščine, toda nemški uradniki v Porečah so zaradi tega nabili župnika, ki je takoj drugi dan zapovedal učitelju, da mora le nemško poučevati.

Einspieler je nastopil v „Sloveniji“ z zahtevo, naj se ustanovi za vse slovenske dežele eno šolsko svetovalstvo, a učitelji na Koroškem naj se pred začetkom šolskega leta 1849. pokličejo pred posebno komisijo, da dokažejo ali znajo slovensko poučevati.

V št. 41. „Slovenije“ s strahom povprašuje, kaj bo s slovenščino v celovških srednjih šolah, ker so začasnega učitelja Janežiča poklicali k vojakom. Janežič je imel tega leta 92 slušateljev latinskih šol, katere je poučeval vsaki teden po 5 ur. Nadalje je poučeval 19 uradnikov in pravnikov po 3 ure na teden, a vse to brezplačno. Vložil je prošnjo na ministrstvo, ki jo je podprl prefekt, da je v Celovcu učitelj slovenščine neobhodno potreben. Prošnja je bila uslišana in Janežič je bil potrjen za javnega učitelja slovenščine. Pri prvem javnem izpitu je imel 12 slovenskih in 20 nemških gimnazijcev.

Lepo upanje je zasijalo Slovencem, ko je postal deželni poglavar Koroške pl. Schloissnig. Pri sprejemu učiteljev je takoj vprašal, kdo

se je krepko poprijel slovenščine ter hvalil slovenski rod in njegovo govorico.

Posledica je bila, da je vodja nemških normalnih šol v Celovcu, Vencelj Kühnel, sklenil učence tako razdeliti, da bi se slovenski učenci v posebnem oddelku učili slovensko. Toda vsi trije duhovniki so planili nadenj ter je moral tozadevno prošnjo predložiti ministrstvu.

V beljaškem okraju se je začela slovenščina takoj po prepору lepo razvijati. Posebno se je gojila v šolah v Štebnu in Ločah. V prvi župniji se je trudil za slovenščino nadučitelj Šime Wigele. Tudi v Ziljski dolini, kjer danes ni slovenskega učitelja, so se duhovniki z učitelji pridno vadili v slovenščini.

Meseca julija 1849 je izdalo ministrstvo tisti nesrečni odlok, ki pomaga še danes koroške šole ponemčevati. Odlok se glasi: „V slovenskih okrajih se mora pač pouk pričeti v materinem jeziku. To pa ne sme zadrževati pravočasno poučevanja v nemškem jeziku, ako tako zahteva večina pri tem prizadetih.“ In tako se na utrakvističnih šolah res začne pouk s pokvarjenim Preschernovim abecednikom, a da se „večina prizadetih“, t. j. staršev, takoj izreče za nemški pouk, zato že skrbe šolske oblasti in njih germanizujoči agitatorji med učiteljstvom.

Kako je bilo s slovenščino v celovških šolah ob koncu šolskega leta 1849? Najbolj se je gojila slovenščina v bogoslovju, kjer je spiritual Fr. Sorčič poučeval slovensko slovnico po 3 ure v tednu, seveda privatno in brezplačno. Bogoslovci, ki jih je bilo nad dve tretjine Slovencev so se vadili tudi v slovenskih pridigah in spisih ter imeli lepo knjižnico. V modroslovnem oddelku, kjer je bilo 50 slušateljev se slovenščina ni učila, ker ministrstvo tega Janežiču ni dovolilo. Gimnazijcev je obiskovalo slovenski pouk 90, izmed katerih je 50 napravilo javni izpit iz slovenščine. Na liceju so učili pač francoščino in laščino, a slovenščine ne. Za ljudsko šolstvo je bilo takrat v celovski okolici zelo slabo oskrbljeno. Za vso okolico so bile trivijalne šole le v Celovcu, zato je obiskovalo te šole nad polovico slovenskih otrok, a o slovenščini v teh šolah ni bilo sluba. Tudi Uršulinke so poučevale poleg nemščine še angleško, francosko in laško, a nič slovensko. Pa tudi na učiteljišču se ni poučevala slovenščina, dasi je ministrski ukaz zahteval, naj se že s šolskim letom 1849. po vseh ljudskih šolah začne učiti v materinem jeziku — ako ni zadržka pri učiteljih ali učencih. Seveda je bil zadržek pri učiteljih, ker niso znali slovensko.

Na deželi so bili le redki učitelji, ki so se upali gojiti slovenščino. Najbolje je bilo v Borovljah, kjer je učiteljeval že imenovani Sommer. Pri izpitu so otroci prav gladko brali slovenske knjige ter predložili slovensko spisane naloge, za kar je dekan učitelja javno pohvalil. Prišel je nato za glavnega učitelja v Celovec, a nemškutarji so takoj poskusili vreči slovenščino iz boroveljske šole.

Vetrinjskemu učitelju je višji šolski ogleda — slovenski prošt — prepovedal učiti otroke slovensko, dasi je delal to prostovoljno po šoli. Proštov ukaz pravi, da imajo otroci dovolj prilike, se vaditi doma v slovenščini. Posledica teh domačih vaj je ta, da je danes vetrinjska župnija skoraj popolnoma nemška.

Z začetkom šolskega leta 1849/50. je ukazalo ministrstvo, da morajo vsa učna mesta na celovških šolah prevzeti benediktinci, ki so bili sami Nemci. Vincenc Rizzi je zahteval v svojem časopisu „Deutsche Monatschrift aus Kärnthen“, da naj na gimnazijah in drugih državnih zavodih poučujejo posvetni učitelji, ker le tako se bo ljudstvo resnično omikalo, ter bo znanost cvetela. Peravski župnik je v „Sloveniji“ to zahtevo odobral.

Učiteljski zbor celovške gimnazije je sklenil v začetku šolskega leta 1849/50., da se mora v vseh šestih razredih poučevati slovenščina kot obvezen predmet za Slovence — ako tako želijo starši, oziroma varuhi. Svoj sklep pa je učiteljski zbor kmalu spremenil ter vprašal ministrstvo, ali je za koroške Slovence materni jezik — slovenščina ali nemščina. Janežič zaradi tega bridko toži v „Sloveniji“ ter pripoveduje, da je na gimnaziji nad 100 Slovencev, torej nad eno tretjino, a vsled tega sklepa jih je polovica odpadla od slovenskega pouka.

Koncem leta 1849. se je „Slovensko društvo“ v Celovcu razšlo. Einspieler je nasvetoval, naj se knjige razdele šolskim knjižnicam, posebno gimnazijski, ki ni imela nobene slovenske knjige. (Dalje.)

Književno poročilo.

O c e n e.

Izdanja „Hrv. pedagoško-književnoga zbora“ za god. 1910. Karakteristika savremenoga nastojanja na područji pedagoške knjige očituje se u pribiranju novih činjenica na osnovi temeljitoga i naučnog ispitivanja svih uzgojnih faktora. Tomu stanju pedagoške knjige i uzgojnoga rada, kojemu je cilj izgradivanje pedagogije budućnosti, što će podavati čovječanstvu jake pojedince, ne polazi. „Hrv. pedagoško-književni zbor“ svojim radom samo ususret, već nastoji, da mu postavi što solidnije i čvršće temelje. I zato je to društvo izdalo za god. 1910. i razaslalo svojim članovima „Uvod u eksperimentalnu pedagogiju“ od dr. Paje R. Radosavljevića, čiji je rad i u tudjini našao lijepo priznanje, i koji pored rada na njujorškoj univerzi mnogim svojim priložima obogaćuje jugoslavensku pedagošku knjigu. Uz ovu knjigu primili su članovi i XIV. svesku „Pedagogijske enciklopedije“, u kojoj su temeljito obrađene već

dosada mnoge partije iz područja pedagoške knjige. To djelo može svakomu učitelju poslužiti kao dobar vodič po pedagoškoj knjizi i podati mu svestran pogled u ona uzgojna i obrazovna pitanja, koja su u današnjem kulturnem svijetu aktualna.

Ove knjige dobivaju članovi „Zbora“ za 2 K godišnje članarine, a članovi „Slovenske Solske Matice“ za 1 K. Članovi utemeljitelji plaćaju jednom za uvijek 30 K (škole, društva itd. 50 K).

Pored spomenutih knjig izdao je ove godine „Hrv. pedagoško-književni zbor“ II. dio „Pedagogije“ (Didaktika) od prof. Stjepana Bosarička u novom izdanju i „Kratku logiku“ od istega autora. Spomenute knjige dotjerane su prema savremenom shvaćanju pedagoške nauke i podobne, da svojom solidnosti, jasnoćom i preciznošću u obradbi pojedinih partija podaju dobar temelj svakomu tko se bavi pitanjima uzgajanja i obrazivanja.

Za djecu izdao je „Zbor“ ove godine takodjer dvije knjige, naime „Ispod brda Djeda“ od Davorina Trstenjaka i zbirku narodnih pripovijedaka. Obje su knjige uspjele ilustrirane.

Ovaj lijepi rad „Hrv. pedagoško-književnoga zbora“ na području pedagoške i omladinske knjige popunjava rad oko izdavanja stručnih listova. Tako „Zbor“ izdaje naučno-pedagošku reviju „Napredak“ u mjesečnim svescima. „Napredak“ dotiče se svih pojava na polju pedagogije i donosi izcerpiva izvješća o uzgojnom radu sviju kulturnih zemalja. „Napredak“ imade svoj prilog „Hrv. učiteljski dom“, list za prosvjetnu i školsku politiku, koji izlazi dvaput svaki mjesec, te zastupa interese hrvatskoga učiteljstva. Vrlo je značajno, što ovi listovi rade u prvom u smjeru, da se učiteljstvo u svom radu emancipira od svega, što bi moglo sprečavati autonomnu djelatnost škole i slobodni razvitak narodne prosvjete u skladu s interesima narodne cjeline.

Obadva lista dobivaju se uz predplatu od 10 K.

Za omladinu izdaje „Hrv. pedagoško-književni zbor“ „Smilje“.

J. S.

Kadnerjeva zgodovina pedagogike. (Konec.) Kadner je posvetil svoje delo prof. Drtini in to opravičeno, saj je Drtina vzgojil takorekoč cel današnji učiteljski naraščaj, ki s takim uspehom deluje na polju narodne kulture in prosvete. Vsi, ki smo bili njegovi učenci, smo se ga z radostjo spominjali in smo skušali hoditi za njim. Tako je tudi Kadnerjeva „Zgodovina pedagogike“ pisana v enem duhu in v istem smislu, kakor jo razlaga pri svojih predavanjih prof. Drtina. Prof. Drtina sam ni prišel do tega, da bi bil pisal „Zgodovino pedagogike“, zvalilo ga je drago delo, sreča pa je bila, da se je našel med njegovimi učenci mož, ki je tako častno rešil svojo nalogo.

„Zgodovina pedagogike je del kulturnega razvoja človeštva“ pravi pisatelj v predgovoru in to nam jasno kaže — njegovo delo. Tu se nam ne naštevajo razni pedagogi in življenjepisi, data in letnice, razni vzgojni nazori in ideali, razna dela in načrti. Clovek je vedno produkt časa in razmer in to so bili tudi pedagogi. Zato nam pisatelj slika, kako se je razvijala kultura in civilizacija, kako se je izpopolnjevala družba, kako so s časom prihajali novi nazori in ideje, kako so našle svoj odmev pri ljudeh in kako so se skušale uveljaviti v življenju. Šola je navadno ona sila, ki hoče uresničiti kar je čas prinesel seboj, z vzgojo hoče starejša gene-

racija povzdigniti naslednjo. Šola hodi za časom in najboljše karakterizira začasno dobo, daje pa obenem podlago za nadaljni razvoj. Zato je zgodovina vzgoje, del kulturne zgodovine.

Zato najdemo v Kadnerjevi knjigi predvsem karakteristiko dobe, sočasne ideje in nazore, gospodarske in socialne razmere, verske in kulturne smeri, potem šele vidimo v pravi luči sočasne vzgojitelje in šolstvo.

Kar daje Kadnerjevi knjigi posebno ceno, je obširna svetovna literatura, ki jo citira na koncu vsakega odstavka. S tem zelo ustreže čitatelju ne samo, ker s tem podpre svoje trditve in dokaze, ampak ker podaja s tem pregled najvažnejših del za vsakega, ki bi se hotel s to ali ono dobo, s tem ali onim pedagogom natančneje seznaniti. V tem je Kadnerjeva knjiga neprecenljive vrednosti in bo vsakemu izbornu služila. Profesor Kadner pa se je tudi zavedal, da piše češko zgodovino pedagogike, oziral se je torej predvsem na domače razmere, pozabil pa ni, da je treba v zgodovino pedagogike spraviti končno tudi slovansko šolstvo, kar nemški učenjaki doslej niso smatrali za potrebno. Tako imamo tu pogled tudi v rusko, poljsko, hrvaško šolstvo in so citirana tudi ruska, poljska, hrvaška dela. Žal, da slovenskih ni. Mislim pa, da pri tem ni toliko kriv profesor Kadner, kakor mi, ki smo doslej v tem oziru še malo dali svetu vedeti o sebi. V celem dosedanjem delu omenja le pod črto našo stanovsko šolo iz l. 1563. v Ljubljani. Bohoriča, se mi zdi, bi se lahko pri tem omenilo; saj je bil sodobnik Čeha Bacháčka. Seveda o Bohoriču še mi sami nimamo večjega dela. Naš jezuitski kolegij ni omenjen in o priliki, ko se naštevajo prevodi „Elementarbuch“, ni omenjen slovenski „Zern ali Vunuzetek“.

Vkljub temu, da smo tako pozabljeni, bo nam Kadnerjeva knjiga lahko izbornu služila. Upajmo pa, da se nas spomni pisatelj v zadnjem delu, ko bo govor o boju za šole in univerze v Avstriji.

Kadnerjeva zgodovina sega doslej do konca 18. stoletja. V drugem delu je nekako središče Komenský, kar je naravno. Nekateri oddelki so pisani krasno in vznešeno, splošno pa se je moral pisatelj sam ozirati na odmerjeni prostor, kajti težko je v eni knjigi obdelati celo dobo od reformacije do francoske revolucije, ko je ravno ta doba najvažnejša v zgodovini pedagogike.

Moj namen ni bil presoјati delo profesorja Kadnerja, hotel sem le naše učiteljstvo opozoriti na to važno delo. Bilo bi velikega pomena za nas, da bi ga imeli v svojem prevodu, dokler to ni mogoče, skušajmo ga spoznavati v originalu.

Českemu učiteljstvu je lahko, vseučiliški profesor Krejčí mu napiše „Psychologie“, vseučiliški profesor Drtina mu urejuje „Pedagoške klasike“ in „Pedagogické Rozhledy“, vseučiliški profesor Kadner mu napiše „Zgodovino pedagogike“. Res. Mi nismo tako srečni, nimamo niti univerze, niti vseučiliških profesorjev. Zato pa nam ne preostaja nič drugega nego da se na podlagi praktične vzajemnosti poslužujemo imetja bogatejših, ki je itak namenjeno vsem.

Dr. Iv. Lah.

Razgled.

Časopisni vpogled.

Kaj čita slovanska mladina? (Dalje.) 3. Lužiški Srbi za deco. (J. K. Pojezdny: „Lužičti Srbove pro děti“, Lid. Noviny 25. XII. 1910).

V vrsti slovanskih narodov ne smemo pozabiti najmanjše, najslabše cvetice, ki kljub vsem nasiljem vnanjih in notranjih škodljivcev vendar sveže zeleni in če Bog da, tudi ne usahne. Število vrtnarjev, ki jo gojijo, se množi in nove sveže sile nastopajo. Čišinskega ali Andrickega seveda ni možno nadomestiti, toda ta moža sta zapustila vsaj toliko, da imajo vsaj lužiški časopisi dovolj gradiva, dokler ne zrastejo nasledniki. Edini lužikosrbski leposlovni mesečnik prinaša še vedno pesmi iz zapuščine Čišenskega, ki je umrl predlansko leto.

Mali obseg lužikosrbske literature povzroča, da ni pri njih posebnih mladinskih pisateljev, temveč da so vsi pisatelji posvečali del svojega dela otrokom.

Na prvem mestu stoji brezdvomno župnik Jan Wjela (r. v Židowje Budyšinu 1822, u. 1907), čigar pseudonim Radyserb nahajamo doslej skoro v vsaki številki edinega pravega otroškega časopisa gornjelužiškega „Raj“. Njegovih pesmi, povestice, pravljic in pripovedek ni konca. Da ni vse zlato in da je marsikaj brez posebne cene med spisi tako plodovitega pisatelja, temu se ni čuditi. Bilo mu je najbolj na tem, da preskrbi ljudstvu in mladini čtiva. Omeniti je njegovo pravljico v verzih „Jank a Hanka“ (1880). Urednik „Raja“ Kral izdaja polagoma obilno Radyserbovo zapuščino, spadajočo k otroškemu slovstvu.

Listič „Raj“ je podpiral gmotno in moralno drugi mladinski pisatelj, župnik Handrij Dučman (1836—1909), ki je študiral v Pragi in ga je navdušilo slovstveno gibanje na Češkem k podobnemu delu v njegovi majhni domovini. Pisal je za ljudstvo in mladino razne dovtipe, pripovedke, pesmice in molitve; njegove pesmarice in molitvene knjižice so jako važne za probujo narodne zavednosti ljudstva. Večje povesti je prevajal iz nemščine, nekatere so izvirne, kakor „Othilla abo slepa holča (Otilija ali slepa deklica, 1873).

Tudi edini pravi in doslej najboljši lužiški pesnik Jakub Bart-Čičinsky (1856—1909) je posvetil marsikatero lepo pesmico otrokom.

Izmed sodobnih pisateljev je večina vikarjev (učiteljev) ali učiteljskih hčera, ki oskrbujejo otroško čtivo za „Raj“ in „Zahrodko“ (Vrtec).

Mnogo zanimivih črtic piše Michal Nawka v Radworju. Saski učitelji se morajo vsi skrivati za pseudonimi, drugače bi imeli neprijetnega opravka z vlado, ki ne vidi rada narodnega dela. Izmed ostalih je treba omeniti Karla Wyrgača, kandidata bogoslovja v Vapnovih Gorah, vikarja Jurja Slodeńka, gđeno Marijano Symankecovo, ki piše lepe pravljice kakor tudi Hanke Cyžecovo. Župnik Mikela, prof. J. Břyl v Moskví, dijak Michal Rab v Si Nard na Holandskem, dijak Bruska v Pragi in urednik vikar Fran Kral so marljivi mladinski pisatelji. „Raj“ je izhajal prva tri leta vsako četrto nedeljo, od 4. letnika pa že vsakih 14 dni vsled podpore župnika Dučmana in drugih rodoljubov. O duhu tega lističa priča naslovna slika z Jezusovo podobo in napisom: „Ljubemu otročiču Jezusu na čast, srbski deci v pomoč“. Tiska se v Smolérovi tiskarni v Budišini. Prva naloga „Raja“ je zbujanje pobožnosti in ljubezni k veri, čemur se nihče ne more čuditi, kdor pozna lužiške razmere.

Lužičanov je okolo 150.000, a še ti so razdeljeni v dva neenaka otoka, Gornjo in Spodnjo Lužico. Gornja Lužica je manjša, toda žilavejša in ne izgublja niti pedi zemlje, ker jo vodijo katoliški župniki. Spodnja Lužica pa se polagoma drobi, kajti protestantski

pastorji so v narodnem oziru popustljivi, ne oziraje se na to, da pišejo še vedno v kurentni (nemški) pisavi.

„Raj“ stane na leto 130 M.

Podobno smer zastopa tudi drugi otroški listič „Zahrodka“, ki izhaja tuptam kot priloga „Serbskih Novin“, letos že šesto leto pod vodstvom istega Krala. Tiska se v dvojni pisavi, v latinici in kurentu, to pa zato, da ga čitajo tudi spodnjelužiški Srbi-luteranci.

Spodnji Lužičani so v literarnem gibanju mnogo hladnejši. Med njimi sta pisala za ljudstvo in deco samo Sauerwein in Jordan.

Vse delo, da se ohrani lužiški otočič v nemškem morju, izvršuje peščica katoliških Gornjelužičanov. Njihova stremjenja naj bi podpirali vsi Slovani. Pivko.

Die Landschule. 6. števec prinaša sledečo vsebino: „Geld und Idealismus“ je klic po regulaciji učiteljskih plač. „Die geschichtliche Entwicklung der Heimatskunde“ je točen članek, ki ga je napisal Ernst Heise. Heise je znan metodik; napisal je tudi že obširnejšo metodiko o zemljepisnem pouku ter priložil poleg tudi izvedene učne primere; tudi temu odstavku je ponatis iz njegove knjige o tem, kako se naj seznanja učence s stranmi sveta pri opazovanju vsakdanjega solnčnega vzhoda. Lekcija je sestavljena po petih formalnih stopnjah, vsa razprava pa je zanimiva. — V vse drugačni smeri kakor ta pa se sučejo „Drei Bilder zur Anregung und Vorbereitung auf den Unterricht in den Unterklassen“ Karla Barscha. „Kako pride pomlad“. „Škorec“ in „Na travniku“ so te slike, v katerih je življenje, so otroci, so cvetke, so ptiči s svojim žvrgolenjem; v njih frfole metulji, pa deček napravlja iz regrata verižico, deklica pa dela godbo tudi na regratu... To je malo delce, iz katerega diha življenje, kakršno žive mali; in to ima odločilno mesto v pedagoški literaturi.

Nadalje se obrača živčni zdravnik dr. med. Alfred Adler (znana kapaciteta na polju pedopsihologije) na čitatelje L. S., naj bi zbirali gradivo o opazovanju pri raznih vzgojnih vprašanjih. Na treh kratkih karakteristikah kaže, kako naj bi se to godilo. Moje mnenje je, da je res edino mogoča pot doseči rezultatov na tem torišču, če se združijo na skupno delovanje učenjaki fiziologi in misleči vzgojitelji.

Kritično zamišljeni sta tudi črtici „Stoffeinschränkung und doch Stoffgewinn im Rechtsschreibunterricht“ pa „Der Beginn des Leseunterrichtes“, ki ga je napisal H. Langhans, ki je tudi obrazložil svoje utemeljeno tozadevno stališče v posebni metodični knjigi

7. števec: „Der Zauberlehrling“ je „mali Peter iz Gmundena (dr. Kleinpeter)“, na katerega je naslovljena ta satirica zaradi njegovega znanega nastopanja v koroški šolski reformi. „Einklassige Schule und Halbtagschule“ je naslov na mal prostor stisnjeni razpravi, v kateri pa govori znani metodik Adolf Rude obširno pa stvarno o pojmu enorazrednice in šole s poldnevni poukom; o napakah pa prednostih enorazrednice; o tem, kaj je priporočljivejše, enorazrednice ali poldnevni pouk. Tukaj se ozira pisatelj na enorazrednice s celodnevni poukom in pravi, da je za novince priporočljivejši v tem slučaju poldnevni pouk, priročen učitelj pa bo dosegel večje uspehe na celodnevni enorazrednici. Pri oddelkih na enorazrednicah se ozira na razne tozadevne učne načrte (Goltzschev, pruski, wirtemberški, Hollmann, Pfeifer, Florian.) Pomočnike pri tako obsežnem pouku priporoča ter govori o Bell-Lancasterskih šolah, vendar pa pogovarja ves sistem s kritičnega stališča z raznimi „za“ in „proti“. Končno še govori o tistem delu. — Razprava je jako zanimiva in stvarna; vsakdo, ki se uglobi vanjo, bo pridobil mnogo.

V naslednjem je pod naslovom „Ein kurzer Rückblick auf die Geschichte des Rechenunterrichtes“ je ponatis iz Großmannove knjige: „Der Rechenunterricht in der Volksschule“. Kolikor je mogoče posneti iz tega dela, ki se v prihodnji številki nadaljuje, je knjiga sama, ki je izšla že v osmem natisu, res izvrsten pripomoček za učitelja.

„Fachsimpeln“ in „Mein Schulgarten“ sta sliki iz učiteljske duše — tako ju najlože označim. Pav. Flerè.

Novi vaspitač, organ za pedagoško književnost. Godina XXIV (1911), sveska 1, 2, ³/₄. Prof. D. Dositej Obradović, reč o stogodišnjici njegove smrti. Letošnji srbski slavljeneec stoji na pragu nove srbske književnosti in leto 1793, ko izide v Lipskem prvo njegovo tiskano delo, velja kot začetek nove srbske književnosti. Srbsko pleme je v XV., XVI. in XVII. stoletju moralo izdržati veliko borbo za svojo narodno in versko obrambo. Pod pritiskom turške nadvlade se ne kaže noben znak književnega in prosvetnega življenja. Srbi so v tem času, ko je bilo na zapadu živahno književno in prosvetno gibanje, živeli od svoje male književne in prosvetne imovine, ki jim je ostala izza davno minule politične in državne samostalnosti.

Leta 1690. preselil se je velik del srbskega naroda iz turških dežel v kraje, ki so bili pod vladno Habsburžanov. Tu so prišli v dotiko z naprednejšimi narodi in drugimi veroizpovedanji (katoliki in protestanti), ki so imeli že lepo razvito šolstvo. Zato se ni čuditi, da se je kot prva težnja Srbov v novi domovini pojavila težnja za šolami. Ker pa so se čutili med inorodnimi in inovernimi sosedi osamljene, so se obrnili s prošnjo za pomoč na bratski in istoverski ruski narod. Srbski metropoliti so prosili za ruske učitelje (prim. v letošnjem Popotniku šte. 5 str. 156 „Braća Suvarovi srpski učitelji“!). Ti ruski učitelji so vpeljali med Srbi rusko kulturo in rusko-slovenski književni jezik. S tem pa so ločili srbske književnike od naroda. Vsled tega ni imelo književno delo te dobe posebnega vpliva na razvoj srbske književnosti. Temu je napravil konec Dositej Obradović, ki je začel pisati v narodnem jeziku. Potem sledi v članku Dositejev življenjepis in ocena njegovega književnega dela.

Marko Krstić, Lav Nikolajevič Tolstoj. Njegove misli i nazori o vaspitanju. Članek podobne vsebine kakor „Pedagoški zaveti Lava Nikolajeviča Tolstega“ (prim. letošnji Popotnik šte. 3, str. 92!), toda obširnejši in z mnogimi citati iz Tolstojevih pedagoških spisov.

Živ. Dim. Ivanović, Monizam i dualizam (prevod iz Herzenove „Psychophysiologie général“). Monizem in dualizem sta dva temeljna sistema svetovnega nazora. Monizem izključuje duševno življenje kot nekaj samostojnega, razlaga vse duševne pojave v zvezi z izpremembami telesa, zlasti živčevja. Dualizem razlikuje telo in dušo ter izvaja duševne pojave iz posebne, nematerialne duševne substancije. Pisatelj je za svojo osebo monist, priznava pa tudi dualistom opravičenost (oba nazora sta le hipotezi), ako ostanejo dosledno dualisti ne le v filozofiji in psihologiji, ampak tudi v fiziki in kemiji in ako ne pridejo v nasprotje z znanstvenimi dejstvi.

Gjorgje Pet. Vezmar, Obrazovanje karaktera (po nemškem). Vzgoja zahteva v glavnem dvojno delo: podpiranje in zbujanje dobrih lastnosti ter pobijanje slabih. Vse sposobnosti se najbolj razvijajo v slobodnem hotenju in delu. Neprisiljen si otrok v predšolski dobi pridobi mnogo znanja. Ta neprisiljenost in svoboda mora ostati še v prvi šolski dobi. Za pozneje pa ne velja več brezpogojno zahteva, da se naj otroci učijo samo tega, kar hočejo in samo takrat, kadar hočejo. Morajo se navaditi tudi na izpolnjevanje neprijetnih dolžnosti, na podrejenost svoje volje potrebam splošnosti.

Petar M. Ilić, Duša mladjanog doba. V razvoju človeka od spočetka do zrelosti se razločujejo štiri glavne dobe: predporodna, detinska od rojstva do 4. leta, potem deška (dekliška) do 11—14 leta in končno mladeniška doba do konca 20. leta. Zadnja doba se je dozda razmeroma najmanj preiskovala. Avtobiografije, ki se nanašajo na to dobo, so pisane v poznejših letih in je marsikaj izmišljenega zraven (Rousseau, Goethe „Dichtung und Wahrheit“), pisma so vničena ali skrita v privatnih predalih in nedostopna javnosti. Potrebno bi bilo, da bi se tako gradivo objavilo in se pomnožilo z novimi

opazovanji in samoizpovedbami. Strokovne, srednje šole in učiteljišča bi lahko veliko pripomogla k spoznavanju te dobe.

Živ. Dim. Ivanovič, Metod naučnog izpitavanja iz „Psychophysiologie générale“ od Herzena. Metoda znanstvene psihologije je indukcija, ki se naslanja na zunanje ali objektivno opazovanje, a s pomočjo notranjega ali subjektivnega opazovanja.

Rudolf bar. Maldini Wildenheinski, Razumljivo čitanje pripovedaka. Navodilo za čitanje in razpravljanje povesti iz šolskih čitank.

Miloš Popara, Računske igre. Takozvana devetinska poizkušnja za seštevanje, odštevanje, množenje in deljenje.

Roditelji i vaspitanje japonske djece u familji, iz časopisa „Internacia pedagogia revuo“. Otroci so središče japonske rodbine, z njimi se igrajo, njim se posvetijo in žrtvujejo vsi člani rodbine. Vsaka mati sama doji svoje dete, celo po več let. Ta nežna ljubezen, ki se posvečuje otrokom, budi v teh zavest hvaležnosti in stremljenje postati takšni, kakor so njihovi starši. Iz ljubezni in hvaležnosti do staršev otroci vestno izvršujejo vse šolske in pozneje tudi državljanske dolžnosti. F. V.

Pedagoški paberki.

Deset zdravstvenih pravil v angleških šolah.

1. Okno spalne sobe bodi noč in dan odprto.
2. Lice in roke naj bodo zmiraj snažne.
3. Umivaj si pred jedjo roke!
4. Zjutraj in zvečer si je treba snažiti usta in zobe.
5. Najmanj dvakrat na teden se je treba okopati.
6. Dihaj skozi nos pri zaprtih ustih.
7. Pri kašljanju in kihanju žepni robec pred usta.
8. Ne pljuvaj na tla in na stopnice!
9. Jej počasi in prežvekuj dobro.

10. Ljubi in spoštuj svojega bližnjega; podvizaj se, opraviti vsak dan kako dobro delo.

R.

Muzej za samomore učencev je ustanovil v Peterburgu prof. Charkotinin. Zbral je tam obilo tvarin, ki se nanašajo na to prežalostno novodobno prikazen. Kot vzroke otroških samomorov navaja: slabo ravnanje staršev z otroci, strah pred kaznijo, obup vsled slabega napredovanja v šoli, zasmehovanje tovarišev, nesrečna ljubezen, smrt staršev ali kake druge drage osebe ter izguba kakega predmeta. Že v starosti treh let se javljajo prvi otroški samomori. V tej starosti se je obesil deček. V treh poletnih mesecih minulega leta je bilo na Ruskem 125 otroških samomorov.

R.

Sodišča za otroke so uvedli v državi Novi Jork. Pri enem takem sodišču v mestu Novi Jork je bilo doslej 11.494 obravnav. Dosedanji uspehi teh sodišč so jako povoljni. Obsojenci se oproste prvič na poizkušnjo. Nepopoljšljivci se izroče odgojevalnicam. Tukaj so telesne kazni prepovedane. Za psihopate so posebni oddelki. Vsak jetnik se mora nekaj tednov lepo vesti, preden se spet oprosti.

R.

Razne vesti.

Koliko govorimo? Nek angleški statistik je izračunal sledeče: Navaden človek izgovori v vsaki minuti približno 100 besed, v eni uri že toliko, da se to natisne na 29 straneh osmerke. Računamo na dan tri ure govorjenja, dobimo na teden okolo 600 tiskanih strani. Na leto da to 52 knjig precejšnjega obsega.

R.

Narodni dan na Hrvatskem. Dne 5. julija se je po vsej Hrvatski praznoval narodni dan. Čisti dohodek nabiranja denarnih prinosov se porabi v ojačenje hrvatskega elementa v onih občinah, kjer je napredovalo naseljevanje Nemcev in Madjarov. Izlasti se iz prinosov ustanove hrvatske šole. R.

Boj pornografiji na Francoskem. V francoskem senatu se je sprejel predlog, ki pomenja začetek brezobzirnega boja proti pornografiji. Po tem projektu se obsodi vsakdo na mesec do dveh let ječe ali na 100 do 5000 frankov globe, kdor se pregreši proti dobrim običajem z izdelovanjem ali prodajanjem predmetov, risb, skic, slik in nemoralnih knjig. Ta kazen bo doletela tudi one, ki pošiljajo take predmete po pošti, in časnikarje, ki objavljajo v listih oglase nemoralne vsebine. Po „R. i Szk.“ Dr P.

Umrljivost zakonskih in nezakonskih otrok. Statistika je tudi posegla na to polje ter dognala, da umrje mnogo več nezakonskih otrok nego zakonskih, kar je i umevno. A razmerje je večje nego bi si mislili na prvi hip. Od 100 nezakonskih otrok je v Nemčiji umrlo v letu 1908: 28·5, od zakonskih 16·8 (in sicer v prvem letu starosti). K vojaškemu naboru je prišlo od 1000 v zakonu rojenih 660, od nezakonskih le 213·6.

Šola za tatove. Pred kratkim je berlinska kriminalna policija izsledila v kleti hiše trgovca Seriga šolo za tatove. Serig je prejemal ubegle mladostnike proti odškodnini in jih je podučeval v tatinski stroki. Imel je celo nastavljene razne učitelje za posamezne predmete, kakor odpiranje ključavnic, žepna tatvina, brezhrupno rezanje oken. V šolskem načrtu ni bilo veronauka.

Razvoj in propad duševnih moči človeških je poizkušal dokazati japonski učenjak dr. Matsumoto potom naslednjega poizkusa: Osebe različne starosti so morale v času pol minute z desno in nato z levo roko s pomočjo japonskih jedilnih palčic zajemati fižole. Pri tem opravilu delujejo obenem vid, sluh, tip kakor i mišični čut. Število vzdignjenih bobov je bilo

v starosti	z desno roko	z levo roko
3— 5 let	11·2	4·0
7— 9 „	22·9	9·1
10—11 „	31·3	10·5
12—14 „	33·2	16·2
14 - 19 „	40·7	19·5
21 - 45 „	35·9	15·3
46—70 „	29·6	16·0
71—90 „	25·2	15·0
torej povprečno	28·7	12·7

Učiteljska tiskarna,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom,

Ljubljana, Frančiškanska ulica 8

S
v
o
j
i
k
s
v
o
j
i
m
!!

Priporoča slavnim krajnim šolskim sve-
: tom, šolskim vodstvom in učiteljstvu :

uradne tiskovine
: iz svoje zaloge. :

Cenike pošiljamo na zahtevo zastonj. : Po-
strežba točna. : Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko
spadajoča dela ter jih izvršuje okusno in
: po solidnih cenah. :

Tiskovine v enobarvnem in večbarvnem
tisku. : Tiskanje muzikalij in časopisov.

: **LITOGRAFIJA** :

IN

: **STEREOTIPIJA** :

Telefon št. 118. : Poštna hran. št. 76.307.

S
v
o
j
i
k
s
v
o
j
i
m
!!